

KOLOSSÉ 3, 16.

LELKIPASZTOR

1953. OKTÓBER HÓ

LELKIPÁSZTOR

Kiadja az *Evangelikus Egyetemes Egyház Sajtóosztálya*

Felelős szerkesztő és kiadó: *Dr. Vető Lajos*

Előfizetési díj egy évre 84 Ft, félévre 42 Ft, egy hónapra 7 Ft

Csekk számla: *Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest 220—507*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: *Budapest VIII, Puskin-utca 12*

Evangelikus Egyetemes Sajtóosztály — Telefonszám: 142—074

TARTALOMJEGYZÉK

CIKKEK, ÉRTEKEZÉSEK:

Gyülekezeteink igényei és a lelkészképzés problémái (<i>dr. Vető Lajos</i>)	433
Evangelikus egyházunk nemzetközi helyzete és szolgálata, különös tekintettel az Egyházak Világtanácsa evanstoni nagygyűlésére (<i>Dezséry László</i>)	— — — — — 440
Péter apostol római „sírja” (<i>Karner Károly</i>)	— — — — — 454
Keresztyén egység, zárt közösségek, gyermekkeresztség, Szentlélek munkálkodásának kérdései a finn egyházban (<i>Koren Emil</i>)	— — 462

IGEHIRDETÉSEK:

Az igehirdetés rovatról (<i>Várady Lajos</i>)	— — — — — 467
Szentháromság ünnepe után 22. vasárnap (<i>Várady Lajos</i>)	— — — 469
Szentháromság ünnepe után 25. vasárnap (<i>Fábry István</i>)	— — — 470
Szentháromság ünnepe után 26. vasárnap (<i>Fülöp Dezső</i>)	— — — 472
Az egyházi esztendő utolsó vasárnapja (<i>Kiss György</i>)	— — — 474
Advent 1. vasárnapja (<i>Kökény Elek és Juhász Géza</i>)	— — — 477
Útmutató. Fordítási és exegetikai megjegyzések a délutáni ószövetségi alapigékhez (<i>dr. Pálffy Miklós</i>)	— — — — — 479

Ehhez a számunkhoz csekklapot melléktünk. Kérjük lelkésztestvéreinket, hogy ennek felhasználásával szíveskedjenek az előfizetési díjat elküldeni. Tartuk szem előtt, hogy lelkészi szakfolyóiratunkat az előfizetésekből tartjuk fenn.

Gyülekezeteink igényei és a lelkészképzés problémái

Ünnepi beszéd Teológiai Akadémiánk 1953. szeptember 19-i tanévnyitó ünnepélyén

A dékán úr ünnepi beszéd tartására kért fel tanévnyitó ünnepünk alkalmából. Az Akadémián az új tanév kezdete valóban ünnepi aktus egyházi és teológiai szempontból is, noha nem pihenő nap, hanem éppen munkakezdést jelent s nem is esik naptár szerinti ünnepnapra. Ünnepnapra azonban valamilyen napot nem a naptár tesz elsősorban, nem is a pihenés, vagy a tétlenség, hanem Isten igéjével való foglalkozás. Mivel pedig a Teológiai Akadémián lényegileg minden azért történik, hogy az Isten igéjével megfelelőképpen foglalkozzunk és foglalkozhassunk, s miután tanévünket ezzel nem csupán mint szándékkal és célkitűzéssel kezdjük, hanem mindenekelőtt istentiszteletre gyülekeztünk össze s azon Isten igéjét hallgattuk, Istent hívtuk segítségül, az ő útmutatását kértük és kerestük, a tanévnyitás természetesen válik az Akadémiára, Akadémiánk hallgatóira és tanáira nézve ünnepé.

Mindebből világosan következik, hogy akkor, amikor a lelkészképzés munkája megindul, Isten igéje alapján kell tisztán és világosan tudatosítanunk s munkánk során állandóan szem előtt tartanunk, hogy tulajdonképpen mire is vállalkoztunk és mi is a feladatunk a Teológiai Akadémián. Miután pedig Akadémiánk egyházi intézmény, egyházunkban és egyházunkért van, egyházi életünknek magának egyik jelentős és nélkülözhetetlen része, a Teológiai Akadémiánkon végzendő munkát éppen ez az egyházi jelleg határozza meg döntő módon. Ezek alapján szeretnék most ebben a beszédemben egyet-mást elmondani a lelkészképzésről. Amint elmondom, arra nézve forrásnak és zsinórmértéknek Isten igéjét tekintem, ugyanakkor figyelembe veszem azokat a tapasztalatokat, melyeket egyházunk szükségleteire és kívánságaira nézve különösen az ez évben főleg az északi egyházkerületben folyó nagyszámú lelkészválasztás során szereztem. A lelkészválasztások során ugyanis igen világosan kifejezésre jut gyülekezeteinknek s egyházunk népének reális vágya és akarata arra nézve, hogy milyen legyen az a lelkész, akit konkrétan szívesen megválasztanak, s persze az is, hogy milyen lelkészt nem szívesen, vagy egyáltalán nem választanak meg. A lelkészválasztások során kétségtelenül nem egyszer igen gyarló, emberi szempontok érvényesülnek, szerintem azonban egyházunk s egy-

házunk népe reális megismerése érdekében ezeket a gyarlónak tartott emberi szempontokat nem szabad figyelmen kívül hagyunk. Hiszen az egyház *emberekből* áll, s végeredményben mindaz, amit a választások során gyülekezeteink kifejezésre juttatnak, gyülekezeteink és egyházunk azon tagjainak az akaratát, vágyát és felfogását tükröztetik, akik a leginkább érznek felelősséget egyházunk munkája és jövője iránt, s akiket Isten igéje nyilvánvalóan erősebben befolyásol felfogásukban, mint azokat, akiket esetleg hidegen hagy a lelkészválasztás gyülekezeti eseménye.

Ha megpróbálom rendszerezni a lelkészválasztásokkal kapcsolatban szerzett tapasztalataimat, mindenekelőtt hangsúlyoznom kell, hogy *gyülekezeteink egyáltalán nem közömbösek az iránt, hogy ki lesz a papjuk*. Semmiképpen sem mindegy nekik, hogy talán évtizedeken át ki fogja közöttük hirdetni Isten igéjét. Gyülekezeteink semmiképpen sem képviselik azt az álláspontot, hogy mindegy, ki végzi az istentiszteletet, csak végezze, ki prédikálja az Isten igéjét, csak prédikáljon valaki, ki keresztele, ki esket, ki temet, ki oszt úrvacsorát, ki vigasztalja a betegeket és ki tanítja a gyermekeket és az ifjúságot keresztyéni hitünk igazságaira. Valljuk meg: nekünk lelkészeknek s lelkészi pályára készülőeknek népünknek ez a felfogása igen kényelmetlen lehet s mi talán szívesen vennénk, ha népünk valamiféle „objektív”, személytelen igét értékelné (ha lenne ilyen), amelyet minden lelkész egyformán hirdethetne. Gyülekezeteink azonban ezt a kényelemszeretetünket nem osztják, s választást, sőt válogatást akarnak. Nincsenek tekintettel ú. n. „magasabb közgyházi érdekek”-re se, pl. az olyanokra, hogy mert valaki állástalan, vagy mivel eddig kisebb, szórvány-gyülekezetben őrlődött, most már ráférne egy jobb és kényelmesebb paróchia. Gyülekezeteink tudni akarják, kit választanak meg, s *nekik* megfelelő, jó lelkészt akarnak.

Az azonban, hogy gyülekezeteink nem közömbösek abban a tekintetben, hogy ki legyen a papjuk, még csak a negatív megfogalmazása az idevágó tapasztalatoknak. Pozitíve azt mondhatnánk, hogy *gyülekezeteink nagyon igényesek lelkészeinkkel szemben*. Nemcsak a nagy gyülekezetek, hanem a kis gyülekezetek is, amelyekben lelkészeink érthető és kézenfekvő emberi indokokból nem szívesen töltenek el egy egész emberi életet. Egy-egy lelkészválasztás éppen ennél fogva igen komoly vizsgát jelent a pályázó lelkészre nézve, de persze a Teológiai Akadémiánkon folyó lelkésznevelésre, nemkülönben arra a munkára nézve is, amelyet gyülekezeteink nevelése terén végez a közöttük hirdett igé.

Közelítsük meg jobban témánkat, vessük fel a kérdést, vajjon milyenek gyülekezeteinknek a konkrét igényei a lelkészekkel szemben és a lelkészneveléssel kapcsolatban!

Ugy látom, hogy gyülekezeteink mindenekelőtt azt várják el lelkészeinktől, hogy

1. *legyenek aktív, agilis, szorgalmas, lelkiismeretes emberek*. Az álmos, fáradt, unalmas, inaktív papot nem szeretik. Az aktivitásnak és a tevékenységnek persze megvannak a határai. A lelkésznek tudnia kell, hogy konkrétan egy-egy gyülekezetben, vagy egy-egy egyháztagra, családra nézve mik ezek a határok. Nagy tapintatra és bölcseségre,

emberismeretre van szüksége ezen a vonalon is a gyülekezeti lelkésznek. Előfordult, hogy a lelkészválasztás során a kezdetben lelkesedéssel fogadott pályázó többek között azzal rontotta el dolgát, hogy egyik hittestvérünk házáat este kereste fel, ami még nem lett volna hiba, ellenben azt nem tudták neki megbocsátani, hogy az egész napi nehéz paraszti munkában megfáradt családnál éjjelnél tovább maradt s nem vette észre, hogy az egész család mérhetetlenül fáradt és álmos. Tehát a lelkész legyen aktív ember, de ismerje az egészséges határokat, s ne legyen terhére az egyház tagjainak.

2. A lelkész *forgolódjék szívesen az emberek között*. A visszahúzódó, emberkerülő, megkeseredett szívű lelkészeket gyülekezeteink nem szeretik. Az ilyen beállítottság a legképzettebb embereinket is ellenszenvessé teszi gyülekezeteink népe előtt. Ezt úgy is mondhatnánk, hogy gyülekezeteink *közösségi lelkületű papot* akarnak és szeretnek. A lelkésztől elvárják, hogy egyforma, őszinte szeretettel és érdeklődéssel, nyitott szívvel közeljék minden emberhez, kicsihez és nagyhoz, jó módúhoz és szegényhez, egészségeshez és beteghez egyaránt. A személyválogató lelkészt nem szeretik, s különösen rossznéven veszik, ha a lelkész csak a tehetősökkel, a befolyásosokkal, a hangadókkkal törődik. De persze roppant érzékenyek az iránt is, ha a pályázó lelkész talán éppen a választásra való tekintettel mézédés alázatossággal megpróbál „leereszkedni” a gyülekezet egyszerű tagjai közé is. A nép magának való papot akar választani! Egyik falusi gyülekezetünk tagjai például azért ragaszkodnak tiszteletreméltó makacssággal egy nagyon fiatal lelkésztestvérünkhöz, akit a nép fiának tartanak, mivel állításuk szerint az előző, legalább 25 évvel ezelőtt lefolyt lelkészválasztáson a kulákok választották a nyugalombavonult lelkészt, most azonban — mint mondják — a szegény nép akar magának papot választani. Számolnunk kell azzal, hogy gyülekezeteinkben hatalmasan megnőtt népünk öntudata hazánk demokratikus fejlődése során. Ez a körülmény még inkodoltabbá teszi azt a különben természetes követelményt, hogy a lelkész legyen jó értelemben közösségi beállítottságú ember.

3. *Anyagi téren a lelkész legyen szerény és igénytelen*. Gyülekezeteink nem szeretik az *anyagi tekintetben* igényes és követelőző papot. Ugy látszik, híveink ma már nem tartják magától értetődőnek azt, hogy míg ők egyszerű, falusi házakban laknak, a lelkész ugyanakkor kényelmes, modern komforttal felszerelt kúriát követeljen magának. Nem mint hogyha gyülekezeteink nem hoznának szívesen áldozatokat az egyházért, beleértve a lelkészt is. Bámulsos például, hogy éppen a kis gyülekezetek milyen áldozatokra képesek. Az új díjlevelek ártalában véve jobbak, mint a régiéek. Nem egy helyen szinte szegyenkezik a gyülekezet, hogy csak ennyit tud adni a papjának. Viszont, ha a pályázó lelkész a legkisebb jelét mutatja igényességének és elégedetlenségének, tehát ha kevesli, amit a gyülekezet anyagi tekintetben nyújtani tud a papjának, már is vesztett ügye van. Legyen tehát a lelkész szerény, s mutasson példát anyagi tekintetben is a hálás szerénységre.

4. A lelkésztől elvárják, hogy azt a *helyet, ahová kerül, vagy ahová kerülni szeretne, őszintén becsülje meg*. Szülőfaluja iránt tudvalóval mindenki elfogult. Ha a pályázó lelkész a legkisebb jelét adja annak, hogy szívesebben kerülne városi gyülekezetbe, hogy nem szereti a falut,

lenézi a falusiakat, a gyülekezet rögtön elzárkózik előle, elfordul tőle, s olyan lelkészt keres magának, aki szívesen osztja meg vele a falusi életkörülményeket. A városiaskodás nem imponál falusi népünknek. Itt is az a lényeges tehát, hogy a lelkész egészséges közösségi beállítottsággal érezze magát otthon, bárhová kerül.

5. Gyülekezeteink elvárják, hogy a lelkész legyen *komoly, hivatásával összhangban lévő ember*. Ezen a ponton sokat következtetnek ki a lelkész külsejéből, öltözködéséből. Nem szeretik, ha a lelkész hipermodern ruházatban akar a gyülekezetnek imponálni. Elvárja, hogy a lelkész külseje, öltözete legyen egyszerű, feltűnés nélküli, komoly öltözet.

6. Igen komoly követelése gyülekezeteinknek, hogy *a lelkész az igét, az evangéliumot hirdesse* nekik. Nagy dolog, hogy ma már ilyen teológiai módon fogalmazzák meg igényüket, s ez gyakran előfordul.

Ennyiben foglaltam össze azokat a legfőbb tapasztalataimat, amelyeket szinte általánosítani lehetne arra nézve, hogy milyen az a lelkész, akit szívesen, illetve nem szívesen látnak gyülekezeteink.

Ezek általában külsőséges szempontok, s mint már egyszer említettem, mi lelkészek, teológusok, szeretjük őket nem sokra becsülni. A lelkészválasztó gyülekezet azonban nem tehet mást, mint hogy aszerint dönt, amit lát a két tulajdon szemével. Világos, hogy gyakran nagyon tévedhet is. Hányszor fordult már elő, hogy valamilyen jómodorú, behizelgő szavú és külsejű lelkész könnyűszerrel került a gyülekezet lelkészi állásába, s a gyülekezet csakhamar tökéletesen kiábrándult belőle. Ennek a lehetősége mindig fennáll, mégis próbáljuk megérteni a lelkészválasztás jogával rendelkező gyülekezeteink népét, s próbáljuk Isten ígéjéhez igazodva megérteni, vajjon mit jelent gyülekezeteinknek ez a magatartása a lelkészválasztások során a lelkészképzés szempontjából. Vessük fel így is a kérdést: indokolt-e gyülekezeteink részéről ez a nagy, s főleg külsőséges, emberi szempontokat jelentő igényesség. Miért nem elég a lelkészválasztásoknál a lelkészi oklevél s olykor esetleg a nagyon is kiváló tudományos teológiai felkészültség? Kérdezzük meg *bibliánkat* ezekkel a problémákkal kapcsolatban, hogy tisztábban lássunk!

Kétségtelen, hogy az újtestamentum különösképpen is kipelengézezi a külsőségekben jelentkező fanizeusi kegyességet. De nemcsak ennyit mond nekünk a biblia erről a kérdéstről. Ellenben nagyon is kihangsúlyozza, hogy Isten ígéje sose jelentkezik a történelemben személytelenül, mintegy desztillált és objektív formában, tisztán szellemileg, az emberektől elkülönülve. Isten ígéje személyekben és személyeken keresztül jelentkezik mindig. Az újtestamentum központi üzenete éppen az, hogy Istennek az ígéje Jézus Krisztusban *emberré* lett, más szavakkal *testté lett*. Isten nem úgy nyilatkoztatta ki magát, hogy írt egy könyvet és azt ledobta az égből a földre, hanem emberben, húsból és vérből álló testben nyilatkoztatta ki magát. Jézus Krisztus nem szóval hirdeti csupán és elsősorban Isten országának evangéliumát, hanem az ő személye, élete, születése, szenvedése, halála, feltámadása maga az ige inkarnációja. Nem arról beszél például, hogy mondjuk Istennek az ígéje a világ világossága, hanem kijelenti: „*En* vagyok a világ

világossága!" Nem azt mondja, hogy az ige világossága valamilyen eszme, valamilyen elvont, szellemi igazság vagy gondolat. Ő maga, akit szemekkel látnak, füleikkel hallanak, akit kezükkel megérinthetnek, ő az Isten igéje és a világ világossága. Egész lénye a világ világossága. Egész lénye sugárzó élet, mely minden helyzetben Isten szeretetét, kegyelmét, igazságát, erejét sugározza. Benne maga istenországa jelent meg ezen a földön. „Isten országa közöttetek van”, mondja nyilvánvalóan önmagáról. Nemcsak néha, kivételesen, időszaki kitérések formájában jelenik meg tehát benne Isten igéje, hanem lényéből a fény egyenletes, nyugodt, állandó sugárzásával árad szerte Isten üdvözítő szeretete és akarata. A viszonylagos zaviartalanságban és a szenvedések között egyaránt és egyformán. Egy elragadtatott pillanatban még szenvedései előtt Péter apostol azt mondja neki: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia!” A samáriai asszony, amikor a kútnál idilli meghittségben beszélget vele, így kiált fel: „Látom, hogy te próféta vagy!” Nikodémus, a zsidók főembere is elismeri róla, hogy ő „Istentől jött tanítómester” és amikor a római százados a kereszten látja őt szenvedni és meghalni, így kiált fel: „Bizony, ez Isten fia volt!”

Ha tehát a hitetlenek nem is ismerték fel Jézusban Isten testet öltött igéjét, a hívek annál inkább ámultak a testben megjelent ige csodáján. Tehát megadatott nekik, hogy igen rövid idő alatt Krisztusban világosan felismerjék a testet öltött igét.

A titka annak, hogy Jézus Krisztus maga a világ világossága, nyilvánvalóan nem más, mint az, hogy ő az Atyával tökéletes egységben van, önátadása, engedelmsége tökéletes. „A Fiú semmit sem cselekedhetik önmagától”, mondja János evangéliuma (5, 19) szerint. „Nékem annak akaratajót kell cselekednem, aki engem elküldött”, hangsúlyozza ismételtelen is. „Engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a keresztfának haláláig”, írja róla Pál apostol (Filippi 2, 8).

Ezek után vajjon lehet-e és szabad-e nekünk személyünktől elvonatkoztatva, személyünk és személyiségünk kikapcsolásával hirdetnünk és képviselnünk Isten igéjét, végezni lelkészi munkánkat? A szentírásból nyilvánvaló, hogy mivel Jézus egy az igével, s magáról el tudja mondani, hogy ő és az Atya egyek, azután, hogy ő az élet, ő az igazság, ő az Isten országa, ő a világ világossága stb., nem akar egyedülálló és páratlan lenni. Különbözik nem mondta volna tanítványainak, hogy: „Ti vagytok a világ világossága”. Gondoljunk Pál apostolra is, aki azt írja: „Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus”. Azután még nagyobb idői ugrással szívleljük meg *Luther Márton* figyelmeztetését, hogy a keresztyén embernek Krisztussá kell lennie embertársai számára. Ennyi utalás is elégséges annak a belátására, hogy lelkészi szolgálatunkat nem végezhetjük mintegy „objektív” módon személytelenül, hanem lelkészi szolgálatunk egész lényünk, egész emberi természetünk dolga, beleszámítva lényünk és természetünk külsőségeit is. Amikor Jézus azt mondja tanítványairól, hogy ők a világ világossága, eleve nyilvánvalóvá teszi, hogy nekik egész emberi mivoltukkal kell bizonyosságot tenni a világ világosságáról. A saját lényükkel, emberi valójukkal, mivoltukkal kell hirdetniök az igét. Sugárzó fényforrássá kell lenniök, melyből szeretet, béke, öröm, bölcsesség, igazság, jóság, szelídség árad. Éspedig mindig, mindenütt, minden kör-

nyezetben és helyzetben. Nem mondom, hogy a lelkészválasztások során előnyben részesülő lelkésztestvéreink mindenképpen és mindentől ilyen sugárzó fényforrások lennének, s ezért nyerik meg gyülekezeteink bizalmát és szavazatát. Ellenben azt bizonyosra veszem, hogy amennyiben azok tudnak lenni, továbbra is becsülni fogják szolgálatukat, amennyiben pedig nem, annyiban ki fognak ábrándulni belőlük. Abból, hogy gyülekezeteink annyira igényesek a lelkészek személyét illetően, nyilvánvaló, hogy gyülekezeteink népe aszerint foglal állást egyik vagy másik lelkésztestvérünk mellett, hogy érzése szerint milyen lélek sugárzik az eléje kerülő lelkészek személyéből. Lelkész-képzésünknek a feladata ilyenformán az ige alapján és gyülekezeteink óhajának megfelelően is csak az lehet, hogy Akadémiánkon olyan lelkészek nevelődjenek, akik az ígét, a világ világosságát személyükben tudják reprezentálni. Rendkívül súlyos követelmény ez. Lehet-e, szabad-e, így felfogni a lelkészképzés feladatát? Alkalmas-e a Teológiai Akadémiánkon folyó munka arra, hogy ez a feladat legalább a legszükségesebb módon megvalósuljon?

A Teológiai Akadémia munkája kétségtelenül abban merül ki nagyrészt, hogy tudományos képzést ad hallgatóinak. Bevezet a Szentírás ismeretébe. Megismerteti azokat a nyelveket, amelyeken a Szentírás megíratott. Megismertet az egyház és az egyházi tanítás történetével, evangélikus egyházunk tanításával, felfogásával, megtanítja hallgatóinkat azoknak a gyakorlati teendőknek a végzésére, amelyeket a lelkészek szolgálata során végeznie kell. Nyomatékosan hangsúlyozom, hogy mindez elmaradhatatlan és lényeges feltétele annak, hogy valaki evangélikus egyházunkban lelkésszé lehessen. Szeretném azonban felhívni a figyelmet arra, hogy ezeket az ismereteket el lehet sajátítani pusztán az értelmünkkel is. És ez az első lépés. Tudnunk kell azonban, hogy az értelem az ember lényének meglehetősen a külső, felületi szervét alkotja. Az ész alig más az ember lényében, mint egy igen komoly és sokszor igen veszedelmes eszköz a létért való küzdelemben. Ha valaki csupán az eszével sajátítja el mindazt, amit a teológián el kell sajátítania, s az érzelmi és akarati élete, „én”-je érintetlen marad az ige hatásától, nem sokra mentünk feladatunk megközelítésében. Pedig ez nagyon lehetséges, sőt a természetes embernél ez magától értődő. Gondoljunk itt pl. arra az ifjú emberre, aki bármilyen oknál fogva azt gondolja, hogy a lelkészi pályán biztosíthatja életének külső, anyagi és társadalmi feltételeit a legjobban. Ez különösen a felszabadulás előtti időkben volt így, de ma sem lehetetlen. Az ilyen embert nyilván önző érdek viszi a lelkészi pályára. Semmi csoda nincs abban, ha az ilyen önző ember nagy szorgalommal és jó észbeli adottságokkal könnyen és kiválóan el tudja sajátítani mindazt, ami a Teológiai Akadémián elsajátítandó, anélkül, hogy alapbeállítottságán a legkisebb változás menne végbe. A teológiai tudományosság ebben az esetben pusztán csak érvényesülési eszköz lehet önző és önérvényesülést kereső emberünk számára. Elsajátíthatja ugyanígy a kellő rutint is gyakorlati téren az ilyen lelkész, nyilvánvaló azonban, hogy komoly és marandó hatású munkát az emberek között kifejtetni nem fog tudni. Nem hiába kívánja Isten az ő fiaitól: „Adjad fiam a te szívedet nékem”. Ez azt jelenti, hogy Isten egész lényükre igényt tart, azt kívánja tőlünk,

hogy egészen szenteljük magunkat neki, hogy eredeti mivoltunkat teljesen meg kell tagadnunk. Meg kell tanulnunk engedelmeskednünk. Meg kell tanulnunk Istent teljes valónkkal, értelmünkkel, érzelmünkkel, akaratainkkal szeretnünk. Önképzésünknek a végső célja Pál apostol szavaival kifejezve nem lehet más, mint az, amit ő így fejezett ki: „Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus”.

Mindezzel azt szeretném kihangsúlyozni, hogy lelkészképzésünkben valóban a lelkészeknek, mint embereknek a képzése a lényeges. Egész valójuknak a kiformálása a fontos. Az a szükséges, hogy tanulmányaik során és idején fedetlen arccal szemlélvén Krisztus Urunkat, ugyanazon ábrázatra elváltozzanak, hogy lelkészeink egész valójukkal a világ világosságává, mások számára Krisztusokká legyenek. Mindaz, amit a Teológián a hallgatók tanulhatnak, ennek a keresztyén pedagógiának csupán az eszköze lehet. Természetesen fontos és elengedhetetlen eszköze.

Mi történjen tehát? Hogyan történjen lelkészképzésünk és önképzésünk? Jegyezzük meg jól: semmiképpen sem úgy, hogy önmagunkra helyezzük a hangsúlyt, és önmagunkkal általában sokat foglalkozunk. Éppen megfordítva kell eljárni. Annál jobban haladok a megfelelő önképzés útján, minél jobban el tudok feledkezni önmagamról, minél nagyobb odaadással és engedelmességgel tudok foglalkozni mással, a tanulmányaimmal, diáktársaimmal, de mindenekelőtt minél jobban át tudom adni magamat Krisztusnak, s minél nagyobb odaadással tudok foglalkozni Vele, az ő dolgaival, az ő egyházával, a róla bizonyosságot tevő szentírással, a teológiával s mindazzal, ami az övé, tudván azt, hogy neki adatott ezen a világon minden, minden ember és az egész világ is.

Tegyük fel azonban, hogy ehhez egyszer csak semmiképpen sincsen kedvünk. Ha a kezdeti nekibuzdulás után hirtelen ellenállhatatlan fáradtság, unalom, sőt ellenszenv tölti be a lelkünket, akkor, amikor például a héber, vagy a görög grammatika szabályait kell tanulnunk, idegen szavakat kell emlékelnünk, ha úgy érezzük, hogy nem akar fogni a fejünk, hogy hiába minden erőfeszítés, nem tudunk az előadásokon figyelni, a tanulmányi munkában teljes szellemi erőnkkel résztvenni, nem tudunk a jegyzet mellett kitartóan ülni, nem tudunk újra meg újra elgondolkozni azon, amit meg kellene tanulnunk. Hiszen hányszor fordul elő, hogy teológiai hallgatóink ilyenekről panaszkodnak, s ugyanakkor az a feltűnő, hogy más dolgok nagyon is érdeklik őket, hogy például az, aki egyszerűen képtelen teológiai kérdésekről értelmesen és logikusan beszélni, más témáról, vagy társaságban, nagyon is bőbeszédűen tud megnyilatkozni. Nos, anélkül, hogy erre a kérdésre részletesen kitérnék, csak annyit szeretnék mondani, hogy ilyen esetben bizonyára lényünk legmélyén, lelkiéletünknek talán az úgynevezett tudattalanjában lehet olyan ellenállás, mely leköti és másfelé irányítja testi és szellemi erőinket. Miután pedig lelkészeknek készülünk, nem árt, ha a lelki életnek ezekkel a titkaival, a betegségeivel is tisztába jövünk, s arra törekszünk, hogy az ilyen esetleges tudattalan megkötöttségeink felszámoltassanak s egész valónkkal átadhassuk magunkat hivatásteljesítésünk konkrét feladatainak. Ezeknek a tudattalan megkötöttségeknek a leküzdésében rendelkezésünkre áll

emberileg éppen nekünk, teológusoknak a legfőbb orvosság: magának Istennek Krisztusban megadott bűnbocsátó és minden sötét hatalomtól szabadító kegyelme, hozzánk bűnös és gyarló emberekhez lehajló természetfeletti szeretete, amelyet imádkozó, meditáló, elcsendesedő lélekkel engedjünk magunkra hatni minél fokozottabb mértékben. Ez a szoros értelemben vett lelki munka jó iskola lesz számunkra ahhoz, hogy majd a lelkipásztorkodás terén is jó munkát végezhessünk a ráknbizottak között.

Ezekről a speciális kérdésekről azonban most elég legyen ennyi. Összefoglalva az elmondottakat: Isten ígéjének követelményei, s gyülekezetünk népének kívánságai szépen egyeznek és találkoznak abban az igényben, hogy a lelkész legyen hívó, Krisztusnak egész lényével átadott életű ember. És hogy ilyenek legyünk valóban, erre ad egyénileg is mindegyikünknek kegyelmes lehetőséget Isten akkor, amikor a lelkészi pályára hívott el bennünket. Isten adja a lehetőséget s ő adja Szentlelkét is ahhoz, hogy szolgálatunkra felkészüljünk. Szentlelkét azonban *kérnünk* kell tőle. Kérjük is most is és mindenkor, együtt is és külön-külön is, fennszóval is és a lelkünk legmélyén sóhajtvá — esedezve is, hogy ő, a Szentlélek Uristen legyen állandóan velünk, az Akadémián folyó munkánkban, egyéni foglalataskodásunkban, s így állandóan növekedhessünk belső emberünk szerint, szűnjön bennünk és felettünk ó-Ádámunk velünk született bűnös és önző hatalma s Teológiai Akadémiánkról olyan lelkészek kerüljenek ki gyülekezeteinkbe, akik egyházunk és népünk javára jó munkát végezhetnek a nagy Isten dicsőségére.

Ilyen értelemben kívánok Teológiai Akadémiánk tanári karának, hallgatóinak, minden dolgozójának Istentől áldott, eredményekben gazdag jó munkát az új tanévben.

Dr. Vető Lajos

Evangélikus egyházunk nemzetközi helyzete és szolgálata, különös tekintettel az Egyházak Világtanácsa evanstoni nagygyűlésére

Dezséry László evangélikus püspök előadása az 1953. október 2-án tartott IV. Országos Esperesi értekezleten.

Kedves Esperes testvérekl

Az egyházi munkaesztendő kezdetén vagyunk és amikor átgondoljuk egyházi szolgálatunk egészét, akkor egészen gyakorlatiasan gondolunk a magunk tisztére, arra, hogy vezetői vagyunk az evangélikus egyháznak, az egyházmegyékben és az egyházkerületekben. Tisztünk gyönyörű és felelős. Lelkésztestvéreink három dolgot követelnek tőlünk: igaz hitet, jó tájékozottságot és ezeken alapuló helyes irányítást. Jelen értekezletünkön azért a lelkészi munkaközösségek munkájának megvitatása és

további munkájának tervezése után olyan megbeszéléseink következnek, melyek elvonultatják szemünk előtt azt az egész területet, amelyre megbízatásunk szól. Hálások lehetünk azért, hogy Isten a mi megbízatásunkat, Magyarországi Evangélikus Egyházunk küldetését olyan hatalmas távlatokban mutatta meg nekünk, amilyen távlatokat régebben csak halvány reménységekben éreztünk s azért, hogy olyan szabad és gyümölcsöző szolgálatot enged nekünk, mint amilyennek részesei voltunk és vagyunk az egyházban.

Isten különös kegyelemmel nyitotta meg előttünk a szolgálat útját az ökuménikus mozgalmakban, az Egyházak Világtanácsán és a Lutheránus Világszövetségen keresztül. Az az ökuménikus tájékozódás és ökuménikus egyházi szolgálat, amit az újabb esztendőknél végezhattunk, már szavában rejti a mi megbízatásunk távlatainak igazi méreteit. Az ökuménikus, vagyis magyarul a földkerekségnek szolgálunk Isten igéjével. Nyilván nem a földgolyónak, de az egész emberiségnek. Abban a szabadságban, amit egyházi megújulásunkon keresztül nekünk ajándékozott Isten, az egész emberiségért érzett felelősség és az egész emberiség felé forduló szeretet szabadságát és elkötelezését nyertük. Az a világra szóló szervet közeg, amelyen keresztül mi az egész emberiségnek szolgálhatunk, természetesen az egyház. A mi hitünk szerint az emberiségnek, az emberiség egységének képe, példája, és biztatása az egyház, ez a széles értelemben vett koinonia, a Krisztusban hívő elhívott szenteknek ez a közössége. Isten a világ keresztyénsége előtt különösen az elmúlt esztendőknél világossá tette, hogy ez a koinonia Jézus Krisztusban, Isten Fiának testében összetartozik azoknak a felekezeti nézeteltéréseknek ellenére és azoknak a történelmi tényeknek ellenére is, melyek a világ különböző egyházainak emberi háttérét jelentő, sokszor nagyon lényeges különbözőségeknél, feszültségeknél és összeütközésekben mutatkoznak meg.

Csodálatraméltó, hogy az egyházak ökuménikus törekvéseit Isten éppen két világháború alatt, között és után szította magasra a világkeresztyénségben, és hálással csodálható az is, hogy éppen az egyházat szemelte ki arra, hogy az embercsoportok, a népek és világrészek egymással szembenálló rendszere közötti békéltetés szolgálatát vele elfogadtassa, és azzal kapcsolatban felelősségre ébressze. A legcsodálatosabb pedig talán az, hogy Isten az emberiséggel is mindjobban megérteti, hogy az egyház az emberiség megbékélésének ügyében fontos szolgálatot tehet, s hogy az emberek mindinkább elvárják az egyházaknak ezt a szolgálatát.

Magyar szempontból nézve ezt a kérdést, azon örvendezhetünk, hogy Isten az emberiség iránti végtelen szeretetét és irgalmasságát azzal is megmutatja, hogy a magyar egyházakat sem hagyja kívül számításain, hanem éppen minden eddiginél lelkesí-

többen bekapcsolja azokat abba. Ha meggondoljuk, hogy mit emelkedett a magyar bibliai egyházak, vagyis a protestáns egyházak nemzetközi jelentősége az elmúlt esztendőben, akkor ott tartunk, hogy megállapíthatjuk magunkról: „a világ látványosságává lettünk“. Úgy kell ezt meggondolnunk, hogy közben összehasonlítjuk mai nemzetközi jelentőségünket régebbi történelmi szakaszokban megnyilvánult jelentőségünkkel. Sokszor úgy érezni ezt az összehasonlítást, mintha a nullával kellene összehasonlítani nehezen lemérhető nagyságú, de mindenesetre pozitív viszonyszámot. Ez ismét egy olyan csoda, amelyet Isten nemcsak nekünk adott, hanem adta az egész keresztyénségnek, hogy megmutassa sok bibliai prófécia erejét, amellyel Ő a kicsiket tudja visszahozni az atyai házba és a hátul szerényen leülőket tudja előretessékelni a nagy vendégségben: „barátom, ülj feljebb“. Ez a csoda még abban az értelemben is rendkívül figyelemreméltó, hogy akikre nem számított a világ, azokat hívta elő bennünk az Isten s a mi kihívásunkon keresztül másokat is eszmélkedésre és a helyes szolgálat elvállalására hív.

A folyamat nálunk azzal kezdődött, mint a profétánál, aki elhivatásakor úgy érezte, hogy még igen ifjú a nagy felelősségű szolgálatra. Vagy úgy, mint a másik vonakodó próféta, azt próbáltuk felelni Istennek, hogy „Uram, küldj mást, tisztátalan ajkú vagyok én és tisztátalan nép között lakom“. A kicsiségünk, a fiatalságunk, a meg nem próbáltságunk gátlásaiból szabadított ki minket Isten s csak az Ő kegyelmének végtelen voltából érthető, hogy egyben a legmélyebb büntudatból és ítéletből, a bűnbocsánat örömhírével emelt ki minket Isten erre a szolgálatra. Éppen minket használt fel Isten az egész Oikumené szolgálatára, akik éppen ezelőtti tevékenységeinkkel és tisztátalan beszédünkkel tettük magunkat méltatlanokká. A kegyelem azonban a méltatlanoknak szól.

Ebből a kegyelemből örvendezve élven kell nekünk felemelni szemeinket ökuménikus szolgálatunkra. Helyesen állapította meg Péter János református püspök, hogy ma már ott tartunk, hogy „a dolgok legtetején van a helyünk“ s a magyar egyházi küldöttek, vagy a magyar egyházak üzenetei elsősorban keltenek figyelmet a nemzetközi és felekezeti egyházi gyűléseken. Ez nyilván nem történt könnyen s Isten hatalmából van, hogy szolgálatunkat így tette fontossá mások számára, akik között igen sokan voltak, akik arra igyekeztek, hogy egyházaink szavának hitelét rontsák s hogy elnémítsák a világkeresztyénség hangjában a mi hangunkat, mint egyház hangját, vagyis mint Isten üzenete tolmácsolójának hangját.

Ezt a küzdelmet a maga egész szövevényességében és súlyában élte át a mi magyar evangélikus egyházunk a felszabadulás óta eltelt időben. Ha összehasonlítjuk az 1948-as egyházi fordu-

lat után bekövetkezett nemzetközi helyzetünket a maival, akkor azt látjuk, hogy a lutheránus testvérek részéről történő majdnem kiátkozás és a lutheránus testvérek részéről kifejezett igazi elismerés közötti skálán mozogtak az idetartozó külföldi egyházi megnyilvánulások.

A Lutheránus Világszövetség hannoveri nagygyűlésén történt részvételünk körülményei már mutatták, hogy Isten előrevitte ügyünket és mind többeket felkészít az Ő üzenetének a mi tolmácsolásunkban való meghallgatására. Ezt mutatták a hannoveri nagygyűlésen mutatott rokonszenvennyilvánítások a magyar felszólalások után, ezt mutatta a világgyűlés külföldi egyházi sajtója is. Ezen a nyáron Trondheimben, Norvégiában tartotta a Lutheránus Világszövetség Végrehajtó Bizottsága évi gyűlését. Ezen a gyűlésen a főtitkári jelentés már arról örvendezik, hogy a magyar egyház a hannoveri plenáris gyűlés előkészítésével kapcsolatban intenzív tevékenységet fejtett ki s hogy a maga körében jól használta fel a hannoveri tapasztalatokat. Ez a valaha egészen másképpen beszélő testület a maga jegyzőkönyvében ezt mondja: „Figyelemreméltó, hogy így az egyház lelkészei és gyülekezetei a világra kiterjedő lutheránizmus között a valóságos élő kapcsolat, az evangélium és az egyházak közösségének legfontosabb kérdéseiben fennmaradt.“ A főtitkár ennél tovább nyilván nem akart menni és ez is sokatmondó, az előző évek nyugati megnyilatkozásaival összehasonlítva.

Dániel Cederberg, a Magyarországon járt svéd lelkész, 1953-ban tartott zsinatunk üzenetére válaszolva megjegyzi, hogy az üzenet „figyelemreméltó benyomást keltett. A magyarországi egyházi elgondolások nyíltsága, az egzisztenciális realitások tekintetében példaszerű és nemzetközi jelentőségű. Nyugaton a társadalom-erkölcsi őrálló szolgálatot sokszor elhanyagolták és most úgy látszik, hogy Önöknek jutott az a feladat, hogy a lelkiismeret nyugtalanítóivá legyenek számunkra”.

Hermann Diem, nyugatnémetországi evangélikus lelkész magyarországi látogatása után hosszú beszámolót jelentetett meg egyházunk életéről s ez az egészséges és tárgyilagos kritika mellett telve van elvi és gyakorlati elismerésekkel.

Mindebben nem a mi szolgálatunk elismerése a lényeges. Az a lényeges, hogy szavunk elhat sokakhoz, sokakat meggondolkoztat s hogy a Lutheránus Világszövetség és sok lutheránus egyház nyilatkozatain látszik a gondolkozás azokon a témákon, amelyeket mi prezentáltunk a világ keresztyénségének. Isten ígéjének ajándékai ezek hitből-hitbe.

És mindez természetesen nemcsak egyszerűen a magyar evangélikus egyházat dicséri. Ha valahol, akkor legelsősorban nemzetközi szolgálatunk területén kell igen öntudatosan ismerni

azokat a jó szolgálatokat, melyeket a magyar református egyház tett az ökumenének, melyekben a magyar református egyház és annak vezető püspökei: Dr. Bereczky Albert és Péter János egyházi autoritást szereztek maguknak s mellyel a mi egyházunk nemzetközi jelentőségét és hatásfokát is emelték.

De éppen ilyen hálával szólhatunk arról is, hogy ökuménikus szolgálatunk kiteljesedésére és arra a nemzetközi összhangra, melyet igének engedelmeskedő keresztyén lelkiismeretünk bizonyoságtételére kaptunk, mindenek felülmúló hatása van annak, hogy hazánk, a Magyar Népköztársaság nemzetközi tekintélye óriási módon megnövekedett. Nemrég még azt latolgatta a világ, hogy valamennyire önállónak tekinthető része vagyunk-e a Monarchiának, vagy csak egyszerűen az osztrák császár örökös tartománya. Ezután, de ugyancsak nemrég, még úgy látta hazánkat a világ, mint társadalmilag és gazdaságilag leginkább elmaradott, komolytalan országocskát a Balkán tövében, legutóbb pedig, igazán nemrég, mint a hitlerizmus öntudatlan vazallusát. A felszabadulás után épített Magyar Népköztársaság a társadalmi megújulás, az országépítés nagy sikerei, a függetlenség önérzetes gesztusai s a mindig emelkedő népjólét reményteljes országaként szerepel az emberek szemében. Megújuló egyházaink bizonyoságtétele népünk mindennapi munkájának csodálatos eredményeiről szóló magyar hírekkel együtt érkezik a külvilágba. A magyar nemzeti élet gazdasági, társadalmi, tudományos, művészeti és sporteredményeivel együtt lesz egyházaink bizonyoságtétele is „a világ látványosságává”. Nem kétséges, hogy az a szolgálat, amit egyházaink a magyar nép között végeznek s az a békeszolgálat, melyet az ökuménére, vagyis a földkerekségre kiterjedően végzünk, szerzett nekünk becsületet a nemzetközi fórumokon. Jól figyeljünk rá erre a tényre. Éppen ezek voltak ugyanis azok a pontok, amelyeken egyház-mivoltunkat kétségbevonni igyekeztek Nyugatról. Döntésünk a népi demokrácia mellett, amellet, hogy egyházépítésünket a szocializmus építésével együtt és arra való tekintettel akarjuk végezni, valamint az emberiség békéjéért való küzdelmünk voltak azok a kérdések, amelyekkel kapcsolatban a nyugati egyházak teológiai aggodalmakat támasztottak velünk szemben. A „theologia naturalis”, a „sajátságos történetteológia” és más kifejezések kerültek elő ezelőtt a nyugati teológiai boszorkánykonyhákból, ma pedig ugyanezen egyházak azt veszik észre, hogy mi éppen a helyzetünknel fogva vagyunk igen érdekesek és egyben tapasztalatokban és felismerésekben messze elől az egyházak előtt. Ezek az egyházak is rákényszerülnek arra, hogy pl. a béke ügyében, mely a fokozott nyugati háborús propaganda és háborús előkészületek hangulatában a világ emberiségének létkérdésévé lett, ők is szót emeljenek. Így vált bizonyoságtétellé az, amit Cederberg lelkész úgy fejezett ki, hogy „a magyar egyházi elgon-

dolások nyíltsága az egzisztenciális realitások tekintetében példaszzerű és nemzetközi jelentőségű“.

Mindez azt a folyamatot jelzi, melyet mi idehaza oly élet-szerű természetességgel éltünk át. Egzisztenciálisan fogtuk fel feladatunkat, a konkrét életre, a konkrét időben és a konkrét népre vonatkozóan építettük egyházi szolgálatunkat, számot vetettünk a realitásokkal, az igéből vett látásainkról s tapasztalatainkról őszintén beszámoltunk magunknak és a világnak. Lehoztuk az evangélikus hitet az álkegyesség, a túlvilági szemforogtatás és az utópiák vélt magasságából a földre úgy, amint a mi Urunk is testté lett és lakozott miközöttünk. Itt kerestük az Ő dicsőségét a földön, a magunk mindennapos életében úgy, amint a tanítványok is itt „látták az Ő dicsőségét“. Az életünkkel, a meglévő gyülekezeteinkkel, eleven, lüktető egyházi tevékenységgel tettünk bizonyosságot az ő dicsőségéről sokkal inkább, mint a szavainkkal.

Mindez új helyzetben történt. A szocializmus találkozását éltük át és éljük át a protestáns bibliás keresztyénséggel s keressük a protestáns igeszolgálat becsületes útját olyan területen, amelyen előttünk még más egyház nem járt. Ez adja szavaink és bizonyágtételünk izgalmasságát is, de egyben figyelemreméltóságát is nyugati testvéreink számára. Viszont ez a mi további elkötelezésünk is, mely mindennapos hűségre kötelez minket ezen az úton. Evangélikus egyházunk nemzetközi szolgálatának feladatait azonban nem lehetne megérteni s nem tudnánk benne hűségesen megmaradni, ha nyomatékosan fel nem tárnánk a magyar református egyház ezzel egybeeső szolgálatát s fel nem rajzolnánk magának az egész magyar protestantizmusnak közös útját, amelyet eddig megtett.

Az Egyházak Világtanácsa amszterdami alakuló gyűlésén.

1948-ban, csendes, öntudatlan és széteső protestáns küldöttség vett részt hazánkból. Idehaza nagy dolgoknak kellett történnie, hogy a magyar protestantizmus magára találjon és felismerje szolgálatának idejét, helyét és kötelezettségeit. Isten a magyar protestantizmust 1950-ben az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának Kanadában, Torontóban tartott ülése nyomán küldte a küzdőterre. D. Bereczky Albert református püspököt indította fel arra, hogy az egész magyar protestantizmus nevében szóljon s elmondja azt az egyházi szót, amely szükséges volt, és Isten ígéjének hirdetéseként zengett. Torontó volt az ökumené történelmi mélypontja a mi mostani napjainkig. A koreai háború javában folyt, az egész emberiséget vészes viharfelhők, egy harmadik világháború borzalmi fenyegették, az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottsága pedig hűtlen sáfárok és hamis próféták hatására felelőtlen nyilatkozatot tett az egyházak és a nemzetek felé. Egyoldalúan állt oda az amerikai politika és az Egyesült Nemzetek

Szervezetének véleménye mellé, ítélkezett a nyugati politika értelmében, a támadó kérdésében és rendőri akciónak minősítette az egész emberiséget felháborító és nyugtalanító koreai háborút. D. Berezky Albert nyílt levele az Egyházak Világtanácsához világfeltűnést keltett. Berezky Albert ebben az üzenetében pedig a magyar protestantizmus lelkiismeretét szólaltatta meg. Nem azt ajánlotta az Egyházak Világtanácsának, hogy a nyugati látásmód helyett fogadja el a keleti látásmódot, hanem arra ösztökélte a világ keresztyénségét, hogy Isten ígéje fölé hajoljon és mondja ki az igaz egyházi szót az emberiség végzetes feszültségei közepette. A Koreára vonatkozó határozattal kapcsolatban Berezky Albert ezt mondta: „Itt rátették Önök ujjukat az égő és égető helyre. Kérem, ne kapják le róla gyorsan.“ S ettől kezdve kibontakozott a magyar egyházak bizonyásgtétele mindig és mindig konkrétan s lett a világ egyházai lelkiismeretének nyugtalanítójává, majd — talán ma már ezt is mondhatjuk — eligazítójává. Berezky Albert az igazi ökümenét védte. Azt az ökümenét, mely nem tántorog Nyugat és Kelet között, nem csoportosul egyoldalúan a hatalmi szó szerint, hanem Isten ígéjének szilárd alapján az emberiség lelkiismeretét szólaltatja meg és biztosítja, hogy az egyházak továbbra is és mindig Krisztus békességének hirdetői, a békéltető szolgálat hűségese elvégzői maradjanak az emberiség nagy feszültségei között.

Berezky Albertnek ez a nyílt levele

figyelmeztette a világ keresztyénségét arra a kötelességére, amit az egyházakban élő embertömegek és a békeszerető és a békére vágyó népmilliók joggal vártak volna el tőle. Berezky Albertnek ez a bibliai módon „négy szemközt“ történt figyelmeztetése azonban semmit sem használt. Az Egyházak Világtanácsa lejtőn volt s veszélyeztette a világ keresztyénségének becsületét. Ebben a helyzetben a magyar protestáns egyházak Ökümenikus Bizottsága fordult az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságához, kérve a torontói nyilatkozat megváltoztatását. A magyar egyházak a békéltetés szolgálatáért égve, különösen három nagy nemzetközi kérdésre mutattak rá. A forrongó Ázsia és különösen Kína kérdésére, a kettészakított Németország egész világot veszélyeztető helyzetének kérdésére és a béke ügyére a koreai háború lángjainak megvilágításában. A magyar egyházak üzenetéhez a cseh protestánsok is csatlakoztak s e két egyházi megnyilatkozás arra kényszerítette a Világtanács Központi Bizottságát, hogy a franciaországi Bievresben tartott ülésén foglalkozzék a nemzetközi helyzet kiéleződésével, a fegyverkezési verseny korlátozásának lehetőségeivel és az egyházak időszerű feladataival. A bievresi tanácskozáson azonban még mindig nem vették figyelembe a magyar és cseh egyházak tiltakozását s ennek következtében történt, hogy

Bereczky Albert református püspök az Egyházak Világtanácsa Nemzetközi Bizottságának a svájci Rolleban tartott ülésén kilépett a Bizottságból. Már-már úgy látszott, hogy az Egyházak Világtanácsa tovább halad lefelé a lejtőn, de az Isten kegyelmesen avatkozott bele az egyháztörténetbe. Az 1952. és az 1953. év folyamán egymást érték nemzetközi és felekezeti egyházi gyűlések. Egyházaink vezetői sok alkalmat kaptak arra, hogy egyházaink szavát hallassák ezeken a nemzetközi fórumokon. A presbiteri világszövetség különböző gyűlései, a hannoveri lutheránus világgyűlés, a lundi „Hit és Egyházszervezet” világkonferencia, vezető külföldi egyházi férfiak magyarországi látogatásai egyenként és csoportokban voltak Isten eszközei arra, hogy a magyar protestáns egyházak bizonyosságtételét megszólaltassa a világkeresztyéniség lelkiismeretének felébresztésére.

Mindeközben pedig diadalmasan haladt előre az emberiség világmozgalma a béke helyreállításáért és fenntartásáért. Az emberek szerte a világon a békés megegyezés útjait követelték és nem szűnt meg az erőfeszítés a koreai háború megszüntetésére, a fegyverkezési hájsza csökkentésére s a békét teremtő magasszínvonalú nemzetközi tárgyalásokért. Isten úgy vezette az emberiség történelmét, hogy abban lehetséges volt az emberszeretet és békeszeretet zászlaját kibontani s ez az egyházak körében is erősítette azokat, akik időközben nem engedték magukat a keresztyén erkölcs és Krisztus parancsa útjáról egyoldalú politikai indulatok érdekében letéríteni. Ebben az időben Isten a magyar protestantizmusnak a helyes, az igeszerű meggyőződés belső biztonságában való megerősödést ajándékozta és lehetővé tette, hogy mindig komolyabban és komolyabban fogjuk fel szolgálatunkat nemcsak annak erőteljes kiterjesztése irányában, hanem egyben úgy is, hogy mindennap erősödött az a reménységünk, hogy a becsületes bizonyosságtétel nem csúfoltatik meg. Nagy ajándéka Istennek, amikor egész egyház, vagy egyházak érezhetik, hogy az egész emberiség érdekében beszélnek s hogy nem tévelygő útkeresésekből térhettek meg lassan az igazságra, hanem hogy Isten világossága már a kezdetben is egyenes és biztos bizonyosságtétel útját mutatta meg nekik. Különösen nagy ajándék ez ilyen veszélyes és félreértésekkel teljes történelmi időszakokban és még különösebben nagy ajándék olyan egyházaknak, melyek bizony a múltban sokszor vétették el az igazságot s az igaz prófiétálás lehetőségeit. De ezt éltük át Testvérek! S talán nem túlzom el a véleményemet, ha azt mondom, hogy nemzetközi jelentőségünket éppen az Isten világosságával való ilyen mértékű megajándékozottságunk árán nyertük el. Mi szerezhette egy egyháznak tekintélyt, ha nem az a világosság, amit Istentől kapott?!

A fordulat — és reméljük —, döntő fordulat ez év kezdetén kövekezett be az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának

az indiai Lucknowban tartott ülésén, melyen egyházainkat Péter János református püspök képviselte, s melyről az Egyházak Világtanácsa üzenetet küldött az Egyesült Nemzetek Szervezetének a nemzetközi kérdések tárgyalások útján, békés elintézése érdekében, a koreai háború beszüntetése érdekében és a tömegpusztító fegyverek eltiltása érdekében. Ugyanez a gyűlés szót emelt a faji megkülönböztetések ellen és világosan hallatta szavát az ázsiai kérdésekben is. Méltán mondotta Bell chichesteri püspök, a lucknowi gyűlés végén, hogy „nagy utat tettünk meg Torontó óta“ és hogy „ennek a nyilatkozatnak jobban fognak örülni a tagegyházak, mint a torontóinak“. A lucknowi gyűlés ismét azt az eredményt hozta, hogy a magyar egyházak hűséges bizonyágtétele hatással volt és segítségére volt az emberiségnek.

1953. márciusi zsinatunk helyesen támaszkodott a lucknowi határozatra

és kérte az Egyházak Világtanácsát, hogy folytassa tovább a lucknowi határozat szellemében erőfeszítéseit a nemzetközi megbékélésért. „A mi hitünk szerint a nemzeti egyházaknak szerte a világon az a dolguk, hogy a saját hazájukban a nemzetközi feszültségek enyhítésén és a nemzetközi kérdések tárgyalások útján való megoldásán fáradozzanak s kényszerítsék kormányaikat erre az útra“ — mondta többek között zsinatunk üzenete.

De Lucknow óta is sok minden történt. Idehaza „rendeztük végre közös dolgainkat“ a szlovák evangélikus testvérekkel az ő zsinati látogatásuk során. Békében és együttműködésben élő felszabadult népeinkhez méltóan mi is lezártuk a múltat s a szlovák egyetemes püspök szavai szerint azt határoztuk, hogy „a vén Duna örökre sodorja el körünkből mindazt, ami a múltban ellentétet és gyűlölséget támasztott közöttünk“. Bereczky Albert és Péter János püspökök az európai együttműködés Ökuménikus Bizottságának párizsi ülésén erősen hozzájárultak ahhoz, hogy a keresztyén lelkiismeretnek érvényt szerezzünk az Egyházak Világtanácsában s ne engedjük a Világtanácsot az amerikai politika uszályába. Közben pedig elkészült a magyar protestáns egyházak eddigi legjelentősebb teológiai hozzájárulása az Egyházak Világtanácsa munkájához. A lundi „Hit és Egyházszervezet“ világkonferenciának anyagát feldolgozó protestáns teológiai bizottság, mely a lundi konferenciához küldött hozzászólásával már a múlt esztendőben becsületet szerzett magának a világ keresztyénsége körében, hosszú és igen gondos munkával hetven magyar protestáns teológus buzgó részvételével elkészítette az Egyházak Világtanácsa evanstoni nagygyűléséhez hozzászólásunkat a Világzsinat kiadott anyagához. Ezt a magyar hozzászólást az Esperestestvérek jól ismerik a Lelkipásztorból. Kötelességünk, hogy ezt a teológiai

munkát lelkésztestvéreinkkel is megbeszéljük. Most azonban szolgáljon örömünkre s indítson minket további buzgó szolgálatra ennek a hozzászólásnak külföldi visszhangja. Az Egyházak Világtanácsa főtitkára, Dr. Visser't Hooft július 10-én nyugtázva a magyar hozzászólás megérkeztét, a következőket írja a magyar protestáns egyházak Ökuménikus Bizottságához: „Felhasználom az alkalmat, hogy megmondjam Önöknek, hogy milyen hálások vagyunk azért az alapos és komoly előkészítő munkáért, amelyet a magyarországi egyházak a nagygyűlés érdekében már eddig is végeztek. A magyar egyházak ily módon szép példát adtak a többi tagegyházaknak is.“

Nils Ehrenström, az Egyházak Világtanácsa Tanulmányi Osztályának igazgatója a következőket írja a református egyház egyik vezetőjének: „Nagyon kérem, adja át őszinte hálánkat és köszönetünket a magyar református és evangélikus egyházaknak azokért a rendkívül fontos hozzájárulásokért, amelyekkel az evanstoni nagygyűlés témáival foglalkoztak. Szívünkben örülünk, hogy a magyar protestáns egyházaknak ebben is megmutatott aktív részvétele az ökuménikus törekvésekben előmozdítja egyházaink kölcsönös hitbéli megértését és előkészíti az evanstoni nagygyűlés üzeneteit és elhatározásait. Különös hálával értesültünk arról, hogy milyen céltudatosan vonják be a gyülekezeteket a nagygyűlés fontos kérdéseinek megismerésébe és az eleven közreműködésbe. Munkálataikat valamennyi ország ökuménikus bizottságának megküldjük.“

Azóta az Egyházak Világtanácsa Tanulmányi Osztálya sokszorosította és valamennyi tagegyház ökuménikus bizottságának, illetve tanulmányi bizottságának elküldötte a magyar egyházak hozzászólását teljes terjedelmében. Eddigi tudomásunk szerint még a világ egyetlen egyháza sem foglalkozott ilyen mélyrehatóan az egész evanstoni témát illetően a nagygyűlés anyagával.

Az Ecumenical Revue októberi számában, az Egyházak Világtanácsa hivatalos folyóiratában, Paul S. Minear számol be az evanstoni nagygyűlés tanácsadó bizottságának múlt hónapban tartott ülése eredményéről. Ebben a beszámolóban Paul S. Minear azt írja, hogy a tanácsadó bizottság rendkívüli figyelemre méltatta a magyar munkát s annak sok szempontját érvényesíti a nagygyűlés most véglegesen kiadandó előkészítő anyagában. Ezt írja: „Némely országban, mint Magyarországon (s Magyarország itt egyetlenként van kiemelve) a tanulmányi munkálatok rendkívül mélyrehatóak és alaposak voltak, másokban pedig még csak most kerül a helyi gyülekezetek és laikusok, szervezetek elé. (T. i. az evanstoni anyag.) A tanácsadó bizottság mindenesetre nagyon

hálás e nyilvánvaló jelekért, hogy legalább a téma megválasztása helyes.“

Ezek az elismerések mutatják, hogy a mi erőfeszítéseink nem hiábavalóak az Urban.

Azt éljük át, hogy az egész emberiségnek szolgálunk, ha a magunk területén a világ egyházainak szolgálunk s azt, hogy a testvéregyházaknak legjobban úgy szolgálhatunk, ha az Igére figyelő, mélyreható teológiai munkát végzünk. Hadd mondjam ki tehát, hogy ezzel immár két nagy tapasztalatot szerzett a magyarországi protestantizmus s benne evangélikus egyházunk a maga szolgálatára nézve, ha kész arra, hogy éppen nemzetközi szerepét, jelentőségét és feladatait engedelmesen vizsgálja s azokban hűsögesen helytálljon. Az egyik tapasztalatunk az, amely előadásom első feléből világosan kitűnik. Isten ígéjéből megvilágosított lelkiismeretünk szerint bátran, semmitől meg nem rettenve, egyedülvalóságban is prófétai hűséggel tehetünk bizonyoságot Isten ígéjéről és az Ő igazságáról, az egyházak között, a népek között. Isten megáldja az ilyen bátor bizonyoságtételt. Másik nagy tapasztalatunk az, amit előadásom második részéből lehet megtölgalmaznom. Arra vagyunk elhíva s Isten arra kötelez minket, hogy a teológiai tudományos munkálkodást a tőlünk telhető legnagyobb lelkesedéssel és szorgalommal végezzük. Isten minket olyan körülmények közé vezetett, melyekben előítéletek nélkül egyedül az Igére figyelve végezhetünk teológiai kutatást és adhatunk hangot teológiai felismeréseinknek. Ezt a helyzetet Isten rajtunk keresztül úgy akarja felhasználni, hogy azzal az egész világ keresztyénségének ajándékot adjon, a mi mostani világunk nagy problémáihoz méltóan jelentős teológiai felismerések, hitbeli döntések igazságait. E két nagy tanulság lelkészi munkaközösségeinket arra vezeti, hogy erősítsük lelkészeink és gyülekezeteink nevelését a bátor és becsületes bizonyoságtételben való készségre és neveljük lelkészeinket és gyülekezeteinket teológiai érdeklődésre és teológiai munkára. Ez a két nagy tapasztalatunk ugyanis nem arra való, hogy mellünket verjük, hanem arra való, hogy megalázkodjunk az előtt a tény előtt, hogy mérhetetlenül nagy történelmi felelősségünkhöz és feladatainkhoz képest mily esendő és mily gyenge a mi szolgálatunk, szolgálatkészségünk és szolgálatra való képességünk. Az a meggyőződés, hogy éppen nemzetközi helyzetünk és tekintélyünk őszinte vizsgálata közben támadt örömről lesz nagy pedagógussá éppen a mi szíveinkben arra, hogy ne elégedjünk meg magunkkal, hanem Isten még több ajándékáért könyörögjünk. Végezzük tovább szolgálatunkat azzal a hitvallással, amely a porbaroskadt Péter szívéből fakadt a csodálatos halfogás után, melyben reménytelen vizeken váratlanul gazdagon halászott. „Uram, én bűnös ember vagyok!“ A megajándékozottság

nagy érzései között eszméljünk bűneinkre, mulasztásainkra és könyörögjünk, hogy Isten akaratához méltó szolgálatot tudjunk végezni.

De további tapasztalatokat és feladatokat is ki szeretnék olvasni ezekből a tényekből.

Az eléggé meg nem hálálható személyes szolgálatok mellett, mint amelyeket Bereczky Albert és Péter János református püspök, valamint Dr. Vető Lajos evangélikus püspök egyházaink nemzetközi szolgálatának vonalán elvégeztek, az volt az elmúlt évek legnagyobb tapasztalata, hogy az egyháznak, mint koinoniának kell megnyilatkoznia az ökuménikus feladatok között. Lelkészeink és gyülekezeteink hitbeli egységére és bizonyágtételére alapozóhatik csak érvényes és hiteles nemzetközi és felekezeti bizonyágtételünk. Teológusaink széles munkaközösségére volt szükség eddig is s arra, hogy lelkészeink valamennyien egyek legyenek egyházunk bizonyágtételével az otthoni szolgálatukban is. Sőt arra volt szükség, hovatovább mindig inkább arra van szükség, hogy gyülekezeteinket is magával ragadja az ökumenének, vagyis az egész földkerekségre szóló szolgálatnak lelkesedése. Az evanstoni nagygyűlésig még elég időnk van arra, hogy egyházaink és gyülekezeteink lelkészei és egyházi munkásai széles hitbeli egységét építsük ki a magyar hozzászólás mögé és a magyar hozzászólás számára, hogy azt igazságában és hathatóságában tovább fejleszthessük. A lelkészi munkaközösségek halaszthatatlan feladata, hogy nemzetközi helyzetünk javulásán, nemzetközi tekintélyünk növekedésén és az ökumenének való szolgálat gazdag lehetőségein érzett örömünket a lelkesedéssel megosszuk, őket ezáltal hitbeli döntésük öntudatában megerősítsük s örvendező és öntudatos lelkipásztoraink útján hasonlóképpen osszuk meg örömünket a gyülekezetekkel, hogy azok is megerősödjenek hitbeli döntésük öntudatában s e hitben mindvégig megmaradhassanak. Evanstonig a gyülekezetekre kell nézünk s egyházainkat, mint valóságos koinoniát kell felkészítenünk az evanstoni gyűlésre, arra a nagy alkalomra, ahol a mi kis hazai koinoniánk érintkezni fog azzal a sokkal szélesebb koinoniával, amelyet az ökumené jelent. És mindezt azért, hogy végül az Ökumené: az Egyházak Világtanácsa hathatósan és teljes egészében engedelmesen érintkezhessék Evanston után a legvalóságosabb ökumenével, az embervilággal, mely oly sok kísértés, feszültség és szorongatás között várja Isten fiainak megjelenését, az erkölcsi igazság érvényesülését, az emberiség diadalát, a földi igazságot és a végső igazságot, összefoglalóan pedig magát a tartós és az egész világra kiterjedő békét!

Ilyen értelemben tágítandó és értelmezendő az, amit délelőtti előadásomban egyházunk hitbeli egységéről mondtam, mint

amelynek építése a lelkeszi munkaközösségek munkája egységének egyik feltétele és feladata.

További ökuménikus szolgálatunkban rendkívüli mértékben ébereknek kell lennünk.

Hivatásunknak kell tekinteni, hogy az ökuméné ökuménikus jellegét védelmezzük. A korábbiakban már rámutattam arra, hogy erre milyen indításokat kaptunk s hogy ebben a mi egyházi helyzetünk maga mily nagy indítás. Az ökuméné veszedelemben van, állandó kísértések között végzi munkáját, de az a hitünk, hogy Isten kegyelmes és őriző kezében van elrejtve magának az egyházak egységének ügye, hiszen azért maga az Ur Jézus Krisztus könyörög. Attól az időtől kezdve, amikor az amszterdami első világzsinat előtt Myron Taylor, az Egyesült Államok elnökének személyes vatikáni megbízottja megjelent Genfben s ott előadta az amerikai kívánságokat, az Egyházak Világtanácsa szüntelen kísértések, belső feszültségek és szerteágazó utak kereszteződéseinek folyó izgalmas tusakodások sorozatát élte át. Taylor akkor azt kívánta, hogy az amszterdami világgyűlésre hívják meg a Vatikán és az Egyesült Államok kormányának képviselőit. Azóta ez az a két nagy kísértő, ez az a bizonyos Scylla és Charybdis, mely között az ökuméné hajója halad. Róma és Washington. A katolicizmus és Amerika fenyegeti az Egyházak Világtanácsát abban a tekintetben, hogy elveszítse útját s megszűnjék valóban ökuménikus mozgalomnak lenni. A római nosztalgia és az amerikai politikai befolyás az a két nagy kísértő, mely mindig új és új formában kerül elő s mely mindenkit, aki valóban az egyházé és valóban az egyház ügyét szolgálja, veszélyeztet. Mintha csak a magyar protestantizmus hősi történelméből csengenének vissza korszerűen átfogalmazva a veszedelmek. Török áfium és német maszlag. Szokva lehetünk már ehhez. A magyar protestantizmus történelme egész folyamán éberem őrködő koinoniává kovácsolódott s nem hiába zengi népünk azt az éneket, hogy „Vigyázzatok, ezt kiáltja az őrálló“. Ébereknek kell lennünk az ökuméné érdekében s ez nemzetközi szolgálatunk egyik nagy felelőssége, de ugyanakkor ébereknek kell lennünk saját házunk táján belül is. A római és a washingtoni kísértő nemcsak a nyugateurópai keresztyénséget kísérti, hanem tud magyarul is beszélni és mondanivalója le van fordítva a magyar viszonyokra is. A magyar keresztyénség létérdeke, hogy a kísértő szavát Isten igéjével verje vissza. Isten igéjéhez való engedelmességünk ennek az éberségnek biztosítóka. Az egyházmegyei lelkeszi munkaközösségek előtt azonban álljon ott figyelmeztetőül az Egyházak Világtanácsa példaképpen való vergődése a Scylla és Charybdis között. S legyen ez ökuménikus ismereteinkből és ökuménikus szolgálatunkból merített nagy tanulság és ösztönzés a hazai vigyázásra. Így nyerhetünk gazdag

ajándékot Istentől ökümenikus szolgálataink gyümölcseként hazai egyházi életünk számára is. És még csak egyet.

Mik a további ökümenikus kilátásaink?

Csak néhány adat. Niemöller Márton november közepén érkezik hazánkba kéthetes találkozóra. Evangélikus egyházunknak ez a nemzetközi tekintélyű történelmi személyisége méltó módon kell találkozni egyházunkkal, annak vezetőivel, munkásaival és gyülekezeteivel. A református egyház Nyikoláj moszkvai metropolitát várja, hogy a debreceni teológia megajándékozza őt a díszdoktorsággal. Evangélikus egyházi delegációnk november végén Szlovákiába készül, ahol a hírek szerint és a meghívás értelmében egyházunk két püspöke a pozsonyi teológián díszdoktorátust kap. 1954 januárjában Visser't Hooft, az Egyházak Világtanácsa főtitkára, dr. Bell chichesteri érsek, az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának elnöke, Pierre Maury, a francia reformátusok egyházi elnöke érkeznek Magyarországra a református egyház, illetve a magyar protestantizmus vendégeiként. És közben készülünk Evanstonra s készül az egész világ. Tanítsuk lelkészeinket és gyülekezeteinket könyörögni ezekért a személyes és egyházi találkozáskért, hogy azok megteremjék a maguk gyümölcsét s az egyházakat valóban a békéltetés eszközeként mutassák fel a világban.

Mindez a nemzetközi helyzet bizonyára jól ismert körülményei között történik. A koreai fegyverszünet megszületett, de a világ emberisége a koreai békeszerződésre vár. Ázsia népei szabadságot akarnak. A nagy Kína népe történelmi jogaihoz akar jutni az Egyesült Nemzetek Szervezetében. Az elnyomott gyarmati népek Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában a szabadságukért küzdenek. A német nép Németország demokratikus egységéért és békéjéért küzd. Az egész emberiség a békét óhajtja. Minden magyar evangélikus lelkésznek tudnia kell, hol van a helye a történelemnek ezen a szakaszán. Bizonyos, hogy csak az állandó vigyázás és imádkozás, a népünkkel való szoros együttműködés, az igazság hajthatatlan keresése s mindenekfelett Isten igéjéhez való zilárd ragaszkodásunk tart meg minket becsületesen a magunk helyén. Arra kérem Isten áldását, hogy az esperes testvérek meggyőződésteljes harcot tudjanak vívni saját tisztükben egyházunk hitbéli egységének teljes kiépítéséért s azért, hogy egész egyházunk, mint egyetlen igazi koinonia tudja elvégezni hasznos, áldásos, jó szolgálatát a magyar nép között és az egész emberiség számára.

Péter apostol római „sírja“

Az utolsó tíz esztendő során sok olyan régi lelet került napvilágra, amely új világításba helyezte a keresztyénség keletkezésének a körülményeit, új adatokat hozott a Szentírás történetéhez és sok vonatkozásban a szenzáció erejével hatott. Ezek között a leletek közt nem a legjelentéktelenebbek a római Szt. Péter-templom alatt végbement ásatásoknak az eredményei. 1950. december 23-án XII. Pius pápa karácsonyi szózatában bejelentette, hogy „az apostol-fejedelem (t. i. Péter) sírját megtalálták”. Nem szólt arról, hogy megtalálták-e az apostol tetemének a maradványait is, bár említette, hogy találtak emberi csontmaradványokat. A Szt. Péter templomának „hatalmas kupolája — mondotta a pápa — pontosan Róma első püspökének, az első pápának a sírja fölött boltozódik, eredetileg egy nagyon szerény sír fölött, de a későbbi századok kegyelelte csodálatos egymásutánban emelte föléje a keresztyénség legnagyobb szentélyét”.

A Szt. Péter temploma alatt az ásatások még 1939-ben kezdődtek, amikor ott sírhelyet akartak készíteni a nemrég azelőtt elhunyt XI. Pius pápának. A vatikáni rádió már 1942. május 13-án jelentette, hogy az ásatások folyamán találtak „egy egyszerű emlékművet”, melyet az akkori híradás a Gaius által 200 körül emlegetett „tropaion”-nal azonosított. Így a pápa bejelentése várható volt ugyan, de mégis a szenzáció erejével hatott, mert ha az valóban bizonyul, akkor régi, sokat tárgyalt, nehéz vitakérdés oldódott volna meg. A pápai bejelentés óta az ásatásokról megjelent egy részletes, gazdagon illusztrált beszámoló, s ez lehetővé teszi, hogy pontosabban tájékozódjunk a leletekről és azok jelentőségéről.¹

I.

A Péter apostol sírja körüli régi és bonyolult vitával kapcsolatban mindenekelőtt két kérdést kell egymástól megkülönböztetnünk, noha a kettőnek vannak szoros érintkezési pontjai: egyik Péter apostol római mártíriumának a kérdése, másik Péter apostol római sírjának a kérdése.

Ami az első kérdést illeti: régi hagyomány az, hogy Péter apostol Rómában, a Néró-féle üldözések idején — tehát 64-ben — halt vértanúhalált. Közvetlen és egykorú tudósításunk azonban Péter mártíriumáról nincs, — mint Pál apostolról sem. Az 1. század végén Római Kelemen, az általa a korintusi gyülekezetnek írt levélben együtt említi Péter és Pál apostolokat. Péterről azt írja, hogy „jogosulatlan féltékenység miatt nem egy vagy két, hanem sok veszedelmet szenvedett el és így tanubizonyoságot téve a dicsőségnek őt megillető helyére távozott”. (I.

¹ Az ásatásokkal kapcsolatban sok tanulmány jelent meg. A következő vázlatos beszámoló elsősorban a következő tanulmányokra támaszkodik: *Schäfer Ernst*: Das Petrusgrab („Evang. Theologie“, 1951. április); *Schäfer Ernst*: Das Apostelgrab unter St. Peter in Rom („Evang. Theologie“, 1953. január); *Cullmann Oskar*: Petrus, 1952, 73—169. lpk. V. ö. még *Schneider A. M.*: Das Petrusgrab im Vatikan („Theol. Lit.-Zeitung“, 1952 321—326); *Gerkan*: Die Forschung nach dem Grab Petri („Evang. luth. Kirchenzeitung“, 1952, 379—382).

Clem. 5. 4.) Látnivaló, hogy Kelemen nem ad történeti tudósítást. Péternek — és Pálnak — a sorsát azonban olvasói előtt ismertnek tételezi fel. Hogy mindketten vértanúságot szenvedtek, szavai nyomán nem vonható kétségbe. Azonban Kelemennél nincs semmiféle utalás a vértanúság helyére. Viszont szavai nem is zárják ki, hogy Péter Rómában szenvedett vértanúságot, sőt ismételtben igyekeztek valószínűsíteni azt, hogy Kelemen az apostolnak római vértanúságára gondolt. Csak a 2. század közepétől fogva kezd az apostol római vértanúságára vonatkozó hagyomány számunkra konkrét formát ölteni: ettől fogva ezt a hagyományt az ó-egyházi írók közül egyre többen és egyre konkrétabbul tanusítják. Viszont ehhez hozzá kell tennünk azt is, hogy ennek a hagyománynak a helyességét az ó-egyházban nem vonták sohasem kétségbe és hogy nem is tudunk más olyan ó-egyházi hagyományról, amely szerint Péter apostol másutt, nem Rómában szenvedett volna vértanú halált. Csak a középkorban, dogmatikus érdekből kezdték ennek a hagyománynak a helyességét tagadni: ez a dogmatikus érdek valamiképpen rendesen beejátszik ma is azoknak az állásfoglalásába, akik tagadják Péternek a római mártíriumát.

Péternek a római mártíriumát tehát történetileg valószínűnek kell mondaní, mint ahogyan az is valószínűnek látszik, hogy vértanúságát megelőzőleg Rómában missziói tevékenységet fejtett ki, — noha erre nézve sincs konkrét történeti adatunk.² Azonban a konkrét adatok hiánya miatt annál nagyobb jelentőséget nyer a Péter apostol római sírjára vonatkozó hagyomány. Mert ha valóban ki lehetne mutatni az apostol sírját Rómában, akkor ez természetesen egyszerre bizonyítaná római mártíriumát is.

Az a hagyomány, amely ismerni is véli Péter apostol római sírját, konkrét formában Rómában, kb. a 3. századtól fogva, talán inkább a 3. század közepe óta mutatható ki. E hagyomány az apostol sírját pontosan lokalizálja és úgy véli, hogy az apostol sírja a Szt. Péter templomának a kupolája alatt, az ú. n. Confessio tövében van.³

II.

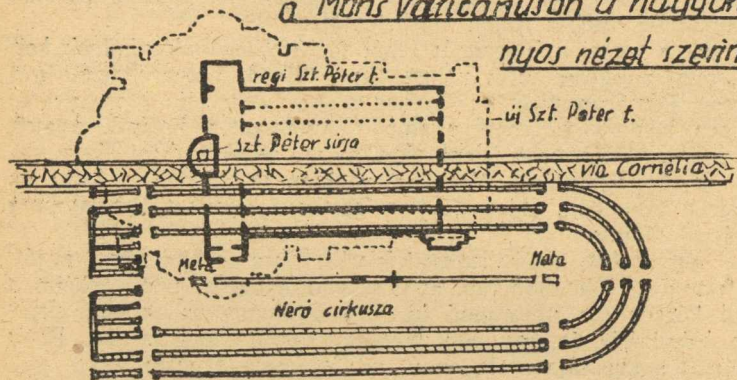
A Vatikán, amelynek területére Szt. Péter temploma esik, Rómában a Tiberistől nyugatra fekszik. Az 1. században ez a terület kívül esett a városfalakon. Akkor a mons Vaticanus déli hegyoldalát és azt a

² Péter apostol római tartózkodását és missziói tevékenységét első sorban azzal szokták alátámasztani hogy I. Pét. 5,13-ban Babilon fedőnév Róma számára. Ez nem lehetetlen ugyan, bár nem egészen valószínű, hogy a keresztények még a Néro-téle üldözések előtt Rómát evvel az apokaliptikus fedőnévvel jelölték volna meg. Ha pedig az I. Pét. már a Néro-téle üldözések után keletkezett, akkor a hivatkozott adat nem tudósítás, hanem hagyomány-szerű közlés. — Az a hagyomány, hogy Péter apostol az „első római püspök” lett volna, nemcsak megbízhatatlan, hanem valószínűtlen is.

³ „Confessio”-nak szűkebb értelemben valamely vértanú sírjának az előcsarnokát, tágabb értelemben pedig valamely vértanú sírja körül létesített emlékművet szokta mondani. A mártírok sírja fölé rendesen oltárt emeltek, körülötte pedig korlátot, vagy kisebb, kápolnaszerű építményt létesítettek, hogy a kegyes hívők lehetőleg megközelíthessék a sírt, ott imádkozhassanak, esetleg lámpákat helyezhessenek el stb. V. ö. „Lexikon f. Theol. u. Kirche”, III, 33.

völgyet, amely a mons Vaticanust a tőle délre fekvő Janiculustól elválasztotta, jórészt Agrippinának és Nérónak a kertjei foglalták el. Itt volt a Néró cirkusza is. Tacitus elbeszélése szerint ebben a cirkuszban rendezte Néró azt az ünnepi játékot is, amelynek során a nagy tűzvész után elfogott és gyűjtogatással vádolt keresztényeket vadállatok elé dobták, vagy megfeszítették. A kivégzetteket azután Néró vatikáni kertjeiben szurokkal leöntve fákllyákként égették meg. Ezen a területén vezetett keresztül a via Cornelia is nyugat-keleti irányban: ezt az utat — legalább is az ókor későbbi századaiban — sírok szegélyezték, mint a Rómából kivezető többi utat is. Ennyit tudunk általánosságban a Vatikán mai területének az ókori topográfiájáról. Ez azonban sajnos kevés, mert sem a vatikáni kertek, sem Néró cirkuszának pontos fekvését, sem pedig a via Cornelia pontos vonalát nem ismerjük.

1. ábra: A régi és új Szt. Péter templom elhelyezése a Mons Vaticanuson a hagyományos nézet szerint.

Ezen a területen építtette Nagy Konstantinus császár a 4. század második harmadában a régi Szt. Péter-bazilikát. Az építkezés érdekében igen nagyarányú földmunkát kellett végezni: a mons Vaticanus egy részét lehodtták, az oldalát feltöltötték és a bazilikát úgy helyezték el, hogy annak apsisa Péter apostol „sírja”, ill. a confessio fölött legyen. A legújabb ásatásokig úgy vélték, hogy a régi Szt. Péter-bazilika déli fala és a két déli hajó oszlopsorai Néró cirkuszának az északi falára támaszkodtak és hogy a via Cornelia útvonala a bazilika nyugat-keleti tengelyének vonalában haladt. Ezt a feltevést az ásatások megdöntötték, mert kitért, hogy azok a hatalmas támaszfalak, amelyekben Néró cirkuszának a falait gyanították, csak a 4. században épültek. Más szóval: a régi Szt. Péter-bazilika elhelyezése érdekében óriási, részben 13 m magas (vagyis kb. háromemeletes ház magasságának megfelelő) támaszfalakat építettek és azt a területet, mely e falak és a mons Vaticanus lejtője közt volt, rengeteg földmunkával feltöltötték, és pedig úgy, hogy az ottlévő sírokat és síremlékeket is betemették. A régi Szt. Péter-bazilikát a 16. és 17. században az új Szt. Péter-templom építkezései során fokozatosan lebontották, és pedig úgy, hogy Péter apostol

confessiója a templom kupolájának függőleges tengelyébe került. A confessio-t magát is kiépítették, föléje került Bernini tabernaculum, amely négy hatalmas bronzoszlopon nyugszik és a pápai oltár fölött mintegy tetőt alkot. (L. erre nézve az 1. ábrát!)

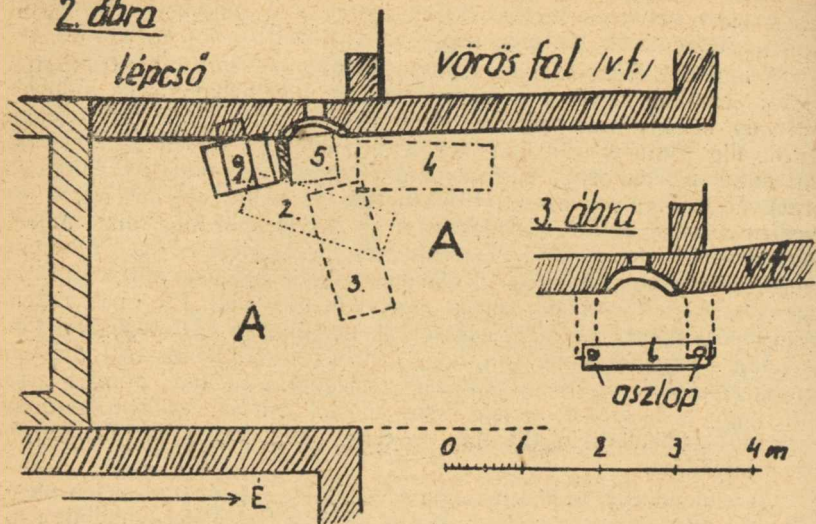
A régi Szt. Péter-bazilika topográfiájának ez a vázlata azt mutatja, hogy a templom helyének a megválasztását igen nyomós okok indokolták: alig néhány száz méterre odébb akár a mons Vaticanus tetején, akár pedig a másik irányban, a völgyben könnyen sokkal alkalmasabb lett volna a terep ilyen nagyszabású építkezés számára. Az építkezés szempontjából súlyos akadályt jelentettek az akkor ott lévő sírok és részben művészi értékű síremlékek is: az ásátásokból most már tudjuk, hogy a szóban forgó terület az építkezés megkezdésekor még használt temetkezőhely volt. A sírok megbontása, ill. a halottak pihenésének a megzavarása a római jog szerint szigorúan tilos volt. Ha ez itt mégis megtörtént, akkor az csak a császárnak magának a közbelépésével történhetett s ugyancsak mutatja, hogy a hely pontos kijelölésénél egészen kényszerítő okok szóltak a valóságos megoldás mellett. Mindez arra vall, hogy a 4. század elején Péter apostol „sírját” valóban a mons Vaticanus oldalában lokalizálták és ehhez igazodott a bazilika helyének a kijelölése.

Az elmondottak tanúsítják, hogy legkésőbb a 4. század elején megvolt az a hagyomány, amely az apostol sírját a Szt. Péter-templom confessiója alatt lokalizálta. Azonban a hagyomány is csak feltételezte, hogy a sír valóban a megadott helyen van. A Szt. Péter-templom szintje t. i. kb. 3 m-rel a Nagy Konstantinus által épített bazilika szintje fölött van és a jelenlegi confessio eltakarta azt a helyet, melyen ez a terület a 4. századi építkezés előtt volt.

III.

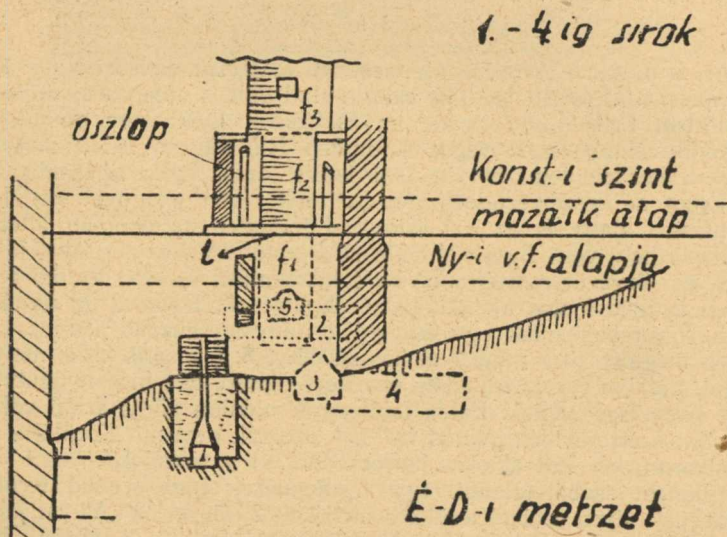
Az ásátások feltárták azt a területet, amely az egykori Nagy Konstantinus által épített bazilika szintje alatt volt, s amelyet az építéskor feltöltöttek. Érthető, ha ezeket az ásátásokat igen nagy gonddal és rendkívüli óvatossággal végezték, hiszen fölöttük ma is ott magaslik a Szt. Péter-templom és vigyázni kellett arra, hogy az ásátások a templomot ne veszélyeztessék. Az ásátások révén világossá lett, hogy a confessio alatti és az azt környező területen az ókorban kiterjedt temetkező hely volt. Egyes síremlékek jelentős művészi értékkel bírtak, mások az ókori keresztyén művészet kialakulása és első formái tekintetében is igen fontos új adatokat szolgáltatnak. Ezeknek az ásátásoknak a során bukkantak egy észak-déli irányban húzódó, közepe táján enyhén megtört, több mint 7 m hosszú, kb. 2,5 m magas falra, melynek nyugati oldalán északi irányban emelkedő lépcső, tőle még nyugatabbra pedig síremlékek voltak. Ezt a falat egyik oldalán vörös színű vakolat borította, ezért röviden „vörös fal”-nak szokták nevezni. Körülötte nem szabályosan, két sort alkotva helyezkednek el a síremlékek, mint egyebütt, hanem szabálytalanul. Így a síremlékek közt szabad területek keletkeznek. Ilyen szabad terület a mellékelt 2. ábrán az „A”-val jelzett, kb. 4×8 m nagyságú terület. Ahol a „vörös fal” (a 2. ábrán „VF”) megtörik, egy kb. 72 cm széles és 1,40 m magas fülke van, előtte

2. ábra

4. ábra

Szt Péter templom szintje

80×80 cm alakú, nem nagyon mély aknával, (l. 2. ábra 5.), a faltői kb. 74 cm-re pedig két oszlop (l. 3. ábra). Az oszlopok felett talán egy keresztbefektetett travertin-lap, vagy esetleg valamiféle oromzat zárta le az emlékművet. Az akna eredeti mélységét nem lehet megállapítani, mert részben föld temette be. Az aknát márvány- és ólomlapok fedték. Amikor ezt az emlékművet („memoria”) létesítették, körülötte az egyetlen és lejtős területet nivellálták, utóbb pedig fehér és zöld kövecskékből álló mozaikpadlóval fedték be, amely a Nagy Konstantinus által emelt bazilika szintjénél kb. 40 cm-rel alacsonyabb volt (l. a 3. ábrát). Több, itt nem részletezhető archeológiai megfigyelés arra mutat, hogy ez a „memoria” legkorábban a 2. század utolsó harmadában keletkezett.

A szóban forgó területen („A” a 2. ábrán), az ásások során több (összesen 13), elég szegényes sírt találtak. Ezek közül különösen fontosak azok, amelyek közvetlenül a „memoria” és az előtte levő „akna” körül, de a talajszint szerint különböző magasságokban helyezkednek el (l. a 2. és 3. ábrán 1—4. sz. a.). Ezek a sírok leginkább a 2. század 2. feléből és a 3. századból valók, csak néhány származik a 2. század első feléből, egyik talán az első század utolsó harmadából.*

Egyik sem származhatik azonban Néro idejéből. Egyébként nyilván pogány sírokról van szó, amit az egyik esetben az italáldozatnak a sírba való lebocsátására alkalmas csatorna is világosan mutat. Keresztván sírok az említett „memoria” közelében csak jóval későbbben létesültek.

A „memoriá”-hoz tartozó aknában pénzeket találtak: néhány legkorábbi darab közülük ugyan a Nagy Konstantinus előtti időből való, java részük azonban jóval későbbi s a 4. századtól fogva egészen a középkor végéig tartó különböző századokra oszlik el. A pénzdarabokat egyes zarándokok dobálták bele az aknába. De azok származási ideje arra mutat, hogy zarándokok a „memoriát”, ill. confessiót inkább csak a 4. század óta keresték fel. Ugyanezt mutatják a „memoria” közelében épült, egyik falra karcolt s keresztványektől származó feliratok („grafitti”): ezek sem származhatnak korábbi időből, mint kb. 300 tájáról.

Az ásások vezetői úgy vélik, hogy a „memoria” alatt lévő „aknában” megtalálták Péter apostol sírját, ill. annak maradványát. Mivel azonban a jelenleg kb. 80×80 cm terjedelmű akna kicsiny a sírok szokásos méreteihez viszonyítva, ezért feltételezik, hogy az a sírnak csak egy része. Amikor a vörös falat építették, — úgy vélik, — a fal ferde síkban metszette a sírt s szerintük ez okozta volna, hogy a sírnek csak egy része maradt meg. A „vörös fal”-nak a „memoria” alatti fülkéjében (l. 4. ábra „f—i”) találtak emberi csontmaradványokat is. Ezekre nézve azonban az ásások vezetői sem merik azt a tételt felállítani, hogy azok az apostol teteméből származhatnak: ilyeneket sokkal gondosabban helyeztek volna el akkor, amikor a „memoria” alatti „akna” létesült.

* Ezt egyesek abból következtetik, hogy az egyik (a 2. ábrán „c”-vel jelzett) sírban Vespasianus idejéből származó téglát találtak. Mivel azonban nagyon szegényes sírról van szó, azért könnyen lehetséges, hogy a téglát jóval régebbi, mint maga a sír.

Vajjon lehet-e valószínűsíteni, hogy a „memoria” alatt talált „akna” eredetileg az apostol sírja, ill. annak maradványa volna? Erre a kérdésre röviden meg kell kísérelnünk a választ.

1. Magában véve alig látszik valószínűnek, hogy keresztyének az apostol holttestét — amennyiben valóban a Néro-féle üldözések alatt szenvedett vértanú-halált, — eltemethették volna. Kérdéses, hogy a holttest egyáltalán felismerhető volt-e, ha t. i. megmaradt és nem égették el a vatikáni kertekben. De ha megmaradt is, aligha valószínű, hogy keresztyéneknek kiadták, — ha ugyan merték kérni azt azokban a borzalmas napokban. Valószínűbb, hogy az áldozatokat közös sírba temették.

2. Aligha látszik valószínűnek, hogy Néro idején a vatikáni kertekben megengedtek temetkezést, különösen is, hogy a kivégzett keresztyéneknek a helyszínen (a császári díszkertben!) való eltemetéséhez a hatóságok hozzájárultak volna. Valóban, amint láttuk, a „memoria” körüli sírok, ill. a környékén levő síremlékek mind jóval későbbi időből, legkorábban a 2. század eljéről valók. Ez a megfigyelés valószínűtlenné teszi, hogy a „memoria” helyén az apostol eredeti sírja lehetett volna.

Egyéb, itt nem részletezhető okokból még kevésbé látszik valószínűnek, hogy az apostolt később temették volna erre a helyre.⁵

3. Az ásatások nem igazolták, hogy a most megtalált „memoria” alatt valaha is sír lett volna, ill. hogy az „akna” sírnak a maradványa volna. Mint már említettük, sírok megbolygatását a törvény szigorúan tiltotta s ez egyformán vonatkozott pogány és keresztyén sírokra. Nem valószínű tehát, hogy a „vörös fal” építésekor megsértették volna az útba eső sírt. Amint láttuk, a „memoria” helyén a falban fülke van. Az egymás fölött levő három fülke közül a legfelső (a 4. ábrán „f—3”) a legrégebbi s a benne levő ablakszerű nyílás talán arra szolgált, hogy a fal mögött vezető út, ill. lépcső világosságot kapjon. A két alatta fekvő fülkét (4. ábra, „f—1” és „f—2”) csak utóbb vájták ki, nyilván akkor, amikor a „memoria” készült.

4. A „memoria” közelében az egyik falon „graffiti”-k vannak, amelyek keresztyének rövid imádságait tartalmazzák, nyilván hozzátartozóik érdekében és az illetőknek azt kívánják, hogy „éljenek Krisztusban”; pl. *Nicasi vibas (= vivas) in Christo, Victor cum suis, Gaudentia vibatis in Christo*. Sajátságos az, hogy ezekben a „graffiti”-kben sehol sem fordul elő Péter apostol neve, holott tudjuk, hogy más mártír-síroknál ilyen szövegekben segítségül szokták hívni a szentet. Ezek a 3. és 4. század fordulója körül keletkezett feliratok tehát tanúsítják ugyan, hogy keresztyének a „memoria”-hoz zarándokoltak, de nem igazolják azt a feltevést, hogy a memoriát Péter apostol sírjának tekintették. Csak azokban a síremlékekben, amelyek az ásatási területen a legkésőbbiek közé tartoznak, s amelyek talán alig valamivel a régi Szt. Péter-bazilika

⁵ Helyszíne miatt nem terjeszkedhetem ki azokra a bonyolult kérdésekre, amelyek a két apostolnak, Péternek és Pálnak a San Sebastiano bazilika alatti állítólagos nyughelyével (sírjával), valamint az ereklyéknek 258-ban „a katakombákba” („ad Catacumbas” történt elszállításával („translatio”-jával) kapcsolatosak.

építkezésének a megkezdése előtt keletkeztek, van nyoma annak, hogy egyes keresztyének ezért temetkeztek ide, hogy az apostol közelében legyenek.

Ha az elmondottakat összefoglaljuk, megállapíthatjuk: az *ásatási anyag felülvizsgálata nem igazolja azt a feltevést, hogy Péter apostol sírját sikerült volna megtalálni*, ill., hogy a „memoria” alatt eredetileg ott lett volna az apostol sírja.

V.

Miért épült azonban a „memoria”, ha eredetileg nem volt alatta Péter apostol sírja? Erre a kérdésre csak úgy kapunk feleletet, ha figyelünk arra, hogyan s mikor kezdték el tisztelni az egyházban a mártírokat, ill. a szenteket.

Az Újszövetségben a mártírok tiszteletének még nincs semmiféle nyoma, de nem találkozzunk ilyesmivel az 1. század végén és a 2. század elején sem. A mártírok kultuszának első világos jele Polykarpos smyrnai püspök vértanúságára vonatkozó elbeszélés, a „martyrion”, amelyben azt olvassuk, hogy a keresztyének a vértanúk „drágaköveknél becsesebb és aranynál értékesebb csontjait” összegyűjtötték és hogy „születésnapját” (t. i. vértanúságának napját) megünnepezték (Mart. Pol. 18). Polykarpos 156 febr. 22-én szenvedett vértanúhalált. Tehát a 2. század közepétől fogva figyelhetjük meg a mártírok kultuszának a kialakulását az egyházban, első sorban kisázsiai gyülekezetekben. Jellemző azonban, hogy eredetileg a római gyülekezetben nem volt szakásban a mártírok emlékének megünneplése, sem ereklyéinek a gyűjtése, ill. tiszteletben tartása. Pedig — eltekintve Péter és Pál apostoloiktól, — Rómában szenvedett vértanú-halált Ignatius antiochiai püspök (kb. 115 k.), Telesphorus római püspök (137) és Justinus Martyr (kb. 165 táján) 6 más társával együtt. A római gyülekezetek ezek közül egyiknek sem őrizték a sírját, nem halunk arról sem, hogy a sírjaiknál kultuszt létesítettek volna. Csak néhány évtized múlva változik meg a helyzet. Kb. 200 táján egy római presbiter, Gaius vitairatot írt egy Proklus nevű kisázsiai montanista ellen, aki saját nézeteinek az igazolása során hivatkozott híres kisázsiai keresztyének, nevezetesen Fülöpnek és négy leányának a hierapolisi sírjára. Ezzel a hivatkozással szemben érvelt Gaius azzal, hogy Rómában a keresztyén gyülekezetek még nagyszerűbb emlékei vannak, t. i. az apostolok „tropaion”-jai: „Megmutathatom neked az apostolok tropaion-jait. Ha hajlandó vagy elmenni a Vaticanusra és a via Ostia-ra, akkor ott megtalálhatod azoknak a tropaion-jait, akik ezt a (t. i. a római) gyülekezetet alapították.” (Eus, hist. eccl. II., 25, 5—7).

Ezt a mondatot úgy szokták érteni, hogy a „tropaion”, mely eredetileg „győzelmi jelet” jelent,^o az apostolok sírját jelöli meg.

Eredetileg azonban Gaius evvel a szóval aligha akarta a sirt megjelölni, hanem csak általában azokat a (talán tágabb értelemben vett) helyeket, ahol a két apostol vértanúhalálával „győzelmet aratott”. Lehet, hogy 200 táján, amikor Gaius inata keletkezett, már megvolt a mons

^o „Tropaion”-t, valami jelnek vagy emlékműnek a formájában ott állítottak fel, ahol az ellenséget a csataterén futásra kényszerítették. (A görög tropaion latin „trophaeum” trofea).

Vaticanus oldalában a most kiásott „memoria”, s hogy Gaius szavai erre utalnak. De ha akkor nem is lett volna még meg a „memoria” (ami könnyen lehetséges), a római gyülekezet már nyilvántartotta azokat a helyeket, ahol a két apostol vértanúságát (nem a sírját!) a hagyomány lokalizálta. Ugy látszik, hogy csak a 3. század folyamán, talán annak a második felében, vagy a vége felé kapcsolta hozzá a hagyomány az akkor már meglévő „memoria”-hoz azt a véleményt, hogy alatta van az apostol sírja. Ez a vélemény unalkodott akkor is, amikor a régi Szt. Péter-bazilikát építették s így érthető, hogy Eusebius is sírnak vélte a Gaius által említett „tropaeion”-t.

*

A Szt. Péter-templom alatti ásatások ma is igazolják azt, amit Luther mondott egy alkalommal: „Azt bizonyosan állíthatom, mert magam is láttam és hallottam Rómában, hogy Rómában nem tudják, hol fekszenek Szt. Péter és Szt. Pál tetemei és hogy egyáltalán ott fekszenek-e”.⁷

Számunkra ezek az ásatások mégis tanulságosak, mert a keresztyén Ikegyesség történetének egy érdekes mozzanatára vetnek világosságot. Ha ezt a tanulságot jól megértjük, akkor az csak erősíthet bennünket hitünkben.

KARNER KAROLY

Keresztyén egység, zárt közösségek, gyermekkeresztség, a Szentlélek munkálkodásának kérdései a finn egyházban

Szokás a finn egyházban, hogy a püspökök időnként summás és bő pásztorleveleket adnak ki, amelyek voltaképpen alapos tanulmányok az egyház időszerű kérdéseiről. Nem egy igen értékes teológiai munka is napvilágot lát ilyen keretben, püspöki tőlből. A mostani legfiatalabb finn püspök: *Simojoki* a beiktatása alkalmával adott ki ilyen pásztorlevelet, amely széles visszhangra talált a finn egyházi sajtóban, most pedig a finn egyház érseke: *Ilmari Salomies* írt „Gondolatok és kérdések a templomba vivő úton” címen 154 oldalas, nyomtatásban is megjelent könyvet. Ez mintegy folytatása a még püspök-korában írt másik pásztorlevélnek, amit „Hogy mindnyájan egyek legyenek” címen, 136 oldalon jelentetett meg.

A pásztorlevél széles visszhangot keltett nemcsak egész Finnországban belül, de a külföldi egyházi sajtóban is. Maga a könyv hozzánk még nem érkezett el, de bő ismertetésekből ismerjük. Különösképpen is a „Teológinen Aikakauskirja” (Teológiai Folyóirat, vagy Szemle) c. lelkészeknek író tudományos folyóiratban ismerteti a nálunk is ismert *Toivo Laitinen*.

Ilmari Salomies személyével is érdemes foglalkoznunk. Ez év nyarán töltötte be hatvanadik életét s ebből az alkalomból széles körben ünnepezték hazájában és egyházában. A Kotimaai c. egyházi lap számokon keresztül számolt be a jubileumról s méltatta az érsek személyét. Mikelliben született. Otthonában a nép iránti szeretet szívódott a vérébe. Mint egyetem

⁷ Luther „Wider das Papsttum vom Teufel gestiftet” c. 1545-ből származó iratából. Idézi *Cullmann*, id. h. 145. lap.

hallgató két évig filozófiai kandidátus volt s utána folytatta a tanulmányait a teológiai fakultáson. 1920-ban szentelték lelkésszé. 1927-ben teol. kandidátus, három évre rá teológiai doktorátust tesz. Disszertációjában Henrik Renquist-tel, az „imádkozók” ébredési mozgalmának megindítójával foglalkozik. Két éven át a Kotimaa-nál dolgozik, ezzel egyidőben pedagógiai munkálkodást is folytat, különösen a külmisziói intézetben. 1927-ben választják meg Helsinki töölö-kerületének gyülekezetében s ott munkálkodik 9 éven át. „Töölö doktora” fogalomná válik, különösképpen széles és korszerű gyülekezeti munkája révén. Kiemelkedően jelentős az ifjúsági munkája. Magam is emlékszem, hogyan irányítottak a teol. fakultásról a töölöi gyülekezetbe, mint mintagyülekezetbe ottani tanulmányi évem alatt. Gyülekezeti munkájával egybeesik tudományos munkálkodásának folytatása is. 1931-ben az egyháztörténelem docense, 1938-tól kezdve pedig Martti Ruuth nyugalombavonulása után professzora. Csak öt éven át áll a tanszék élén, amikor a háború kellős közepén megválasztják Viipuri (később Mikkeli) püspökévé. Lehtonen érsek halála után, 1951-ben óriási szótöbbséggel őt jelölik az érseki székbe, amire a köztársasági elnök ki is nevezte. Ő az ötvenedik a turkui püspöki-érseki székben.

Tudományos munkálkodása megszakítás nélküli. Jelentősen foglalkozott az ébredési mozgalmakkal. Kiemelkedő a Renquisttről írott könyve, valamint az ébredési mozgalmakat általában ismertető s egyetemi kompendiumként is használt könyve (fordításomban kéziratban magyarul is hozzáférhető). Hatalmas egyháztörténeti munkájának, „A finn egyház története”-nek második kötete az elmúlt évben jelent meg. Általában széleskörű érdeklődésű. A szépirodalomtól kezdve a tengerészmisszióig, egyházi hymnológiától az ifjúsági munkáig igen sok szívügye van. Két említett pásztorlevele pedig széleskörű egyházi tájékozottságot és bölcsességet tanúsít. Az Egyházak Világtanácsa központi bizottságának tagja. 1948-ban Amsterdamban jelentős szerepe volt. Az ízes stílus mestere és mélységes derűvel megáldott ember.

„Ajatuksia ja kysymyksiä kirkkotiellä.” Ez a finn címe mostani pásztorlevelének (Otava kiadás 1952). „Gondolatok és kérdések a templomba vivő úton.” A finnen is, mint több más nyelvben a templom és egyház egyazon szó. Fordítható a „kirkkotie” egyház útjának és templomba vivő útnak egyaránt. De a „kirkkotie” fogalma a finn egyházi életben sajátos tartalmú. Így nevezték az ősi templomcsónakokon istentiszteletre igyekvők csoportjának útját a végtelen tavakon át, amikor hullámok zsongása és evezők ritmikus csapásai ütemezték a lelki énekek hajlításos dallamait. A finn ember életének — különösen vidéken — jelentős időszaka a „kirkkotie”, ami nem csupán hosszú bandukolást jelent, néha napi járóföldet is, amíg elér az istentiszteletre, hanem tartalmában Isten dolgival foglalkozó időszakot jelent. Az úton összetalálkozik ekkor beszéltek meg egyházuk ügyeit épp úgy, mint saját lelki kérdéseiket. Az egyház útja s a templomba vivő út így fedi egymást a „kirkkotie”-ben. Salomies is az egyház időszerű kérdéseit érti ezen. A pásztorlevél nem érseki programot akar adni, hanem kérdéseket lepez le és tár fel, amelyek foglalkoztatják az egyház ügyéért égő lelkeket.

Ebben a pásztorlevelében homloktérben az egyház kérdése áll. Ennek fényében veti fel az összes kérdéseket, amelyeket püspöki vizitációi alkalmával látott meg és érlelt ki. Bár a pásztorlevél a papság számára íródott „a közös munkában részes testvéreknek”, figyelemre méltó a széles gyülekezeti körök számára is.

Természetesen a finn egyházból indul a kérdések felvetésében, de hamarosan elmélyed s kapcsolódik az 1947-es lundi Lutheránus Világszövetségi gyűlés mondanivalójához. Ennek alapján céloz Luther tételére, hogy az egyház tulajdonképpeni kincse a szent evangélium. Innen adódik

az összefüggés a reformáció egyházfogalmával, amely szerint az egyházban a kérdés az evangélium közvetítette ige és szentségek, de ugyanakkor a keresztyén emberek egysége, közössége is. Ezt az egységet Salomies hármias vetületében látja: 1. a keresztyének egymás közötti egysége, 2. a nagy Segítővel, Jézus Krisztussal való egység és 3. az ő megnyíló erőforrásaival való egység. Ezzel az egységgel próbálkoznak az egyes gyülekezetekben éppúgy, mint a hitvallásokon túli egy anyaszentegyházban.

Ebben a kérdésben, sajnos, vannak más ízű vélemények is. Sokak számára a vallás egyedül a lélek ügye. A legmagasabbaktól a legkisebbekig a hasonló véleményű körök ügye. Salomies elismeri, hogy egy szempontból az életutat valóban egyedül kell járni. Mindenkinek saját magának kell elfogadnia az evangélium áldott ajándékát. Ezen túl és ebből eredőleg azonban az egymás közötti egység a lelki élet számára pótolhatatlan. Ezt bizonyítja a Szentírás is. Jézus maga is megtartotta a közösséget a zsinagógával s jeruzsálemi templommal. Nem az egyedül élő lélekről tanított, hanem hirdette Isten országát. Gyülekezet megalapítását hirdette s azért imádkozott, hogy tanítványai együtt maradjanak. Az apostolok is a megváltást a közösség ügyének tartották. Ahová csak érkeztek, ott az ige és a szentségek körül gyülekezet született, amely mihamar saját igehirdetőt állított. Így született meg Krisztus egyháza. Ehhez tartozva mi vélemények és korok fölötti közösséghez, egységhez tartozunk. A közöttünk munkálkodó hit gyökere a messiási apostoli időkből indul.

Salomies vizsgálja azt az állítást is, hogy az az egyház, amelyet Krisztus alapított a földön, nem lehet hasonló vagy azonos azzal az intézménnyel, amelyet ma általában egyháznak nevezünk. Az újtestamentumi gyülekezet Lelket kapott közösség volt s nem olyan vegyes gyülekezet, mint pl. a lutheránus egyház ma. Salomies véleménye szerint ez az állítás azon a hibás felfogáson alapul, hogy az újtestamentumi gyülekezetek zárt közösségek lettek volna. Feltétel és érettség kellett eszerint a gyülekezetbe való bejutáshoz s a keresztségben kapott kiválasztást gondolták ilyen megkövetelt megjelölésnek a keresztyén érettséget illetően. Salomies tagadja ezt az állítást. „A keresztséget mindenki megkaphatja, aki átsatlakozni kíván előző állapotából a keresztyén hit életkörébe. A keresztségben nem biztosítja senki a már megkapott hitgyakorlat eredményeit.” Kétségtelen bizonyítéka ennek az újtestamentom által adott kép a gyülekezetek lelki állapotáról. Az ősegyház tagjai egyáltalán nem voltak Lélekkel telített emberföltötték. Megtérésüket követték életútjukon a pogány bűnesetek kísértései. Hitbéli tudatlansággal gyötörték és zaklatták egymást. Pál ezekről a gyülekezetekről beszél úgy, mint szentekről és türelmesen feddi őket sok hibájuk miatt. Az apostolok bizonyágtétele szerint az egyház nem szent emberek zárt gyülekezete, amelybe csak valami különös alapon, másoktól elkülönült kiváltságosak kerülhetnek be. Az egyházat Isten szántóföldjének látják, amelynek érlelő talaján a keresztségbe kapcsolhatnák. Krisztus igéje, a szent vacsora, valamint a gyülekezetekben érlelt hitközösség adnak folyamatosan erőt ehhez.

De mi a keresztség és a Szentlélek kitöltése közötti viszony? Salomies helyesli, hogy kezdetben bizonyos különbséget tettek azok között, akik kaptak Lelket s akik nem kaptak. Bár ez utóbbiakat is megkeresztelték. Az ő véleménye szerint „hovatovább megerősödött mégis a bizonyosság, hogy a Lélek az egész keresztyénség sajátja és hogy azt minden keresztyén bírja”. Ez az ősegyházi hittani bizonyosság nem jelenti minden megkeresztelt számára a Lélek birtoklását vagy annak kiemelkedő jelét. A Lélek lakozásáról hitt bizonyosság nem jelentett tehát feltételszerű

jelet, amellyel lemérték az egyházhoz való tartozást, mint ahogy azt manapság egyes körök feltételnek tekintik. Az ú. n. lelki ajándékok akkor rendkívül bőségesek voltak, de ezekben sem részesült mindenki. Minél hosszabban tanította a Lélek a keresztyénséget az igazságra, annál világosabban értették a Lélek munkájának mindazt, ami Krisztust világította meg. Pál „páratlan út”-nak tartotta a szeretetet és fontosabbnak, mint a Lélek bizonyosságait. Salomies emlékeztet arra, hogy Luther is ezt a szeretetet tartotta szükségesnek a felebarátok felé. A hit Luther szerint felülről jövő dolog, de a róla való „igaz bizonyágtétel”, a helyes megvalósítás nem a lelki érzések ápolgatásával történik, sem látomások látása által, sem elragadtatott nyelveken szólással, hanem Krisztus nevének megvallásával és az Istentől kapott feladatok között engedelmes járással felebarátaink javára.

Gyakorolták-e az ősegyházban a gyermekkeresztséget? Az újtestamentom idejében természetesen általánosabb volt a megtérést követő keresztség. De Salomies a maga részéről bizonyos afelől, hogy az ősegyházban keresztelek gyermekeket is. A gyermekkeresztség mellett több bizonyíték szól. Ilyen az újtestamentomban gyakorta emegetett „egész háznép” megkeresztelése. A legsúlyosabb bizonyítéknak Salomies mégis azt tartja, hogy az újtestamentom teljességével halgat a kereszteleésre bocsátottak és bocsátandók koráról. Ahol a gyermekeket alapvetően elzárják a keresztségtől ott a megkeresztelhetők korát állandóan jelezni kellene a dolgok rendje miatt. Ahogyan a zsidóságba tért családoknál mindig körülmélték a gyermekeket is, minden bizonnal külön utasítást adtak volna, ha a keresztyén hitre térésnél nem hasonló módon történt volna. Salomies rámutat a Péter pünkösdi prédikációjában előforduló egyedülálló ígéretre is: „nektek és a ti gyermekeiteknek”. Ha ezt valaki is csak a következő generációra értené, annak figyelmét felhívja Salomies, hogy akkor oly eschatológiai bizonyosságban éltek, hogy aligha gondolkoztak ilyen generációs távlatokban. A kor-kérdés tisztázása hiányzik az ú. n. apostoli atyák írásából is. Ez az ősegyházi irodalomban való hallgatás szintén a gyermekkeresztség mellett szól. Salomies a korai egyházzól szólva azt is bizonyítja, hogy annak gyermekkeresztelési szokása az ősegyházi gyakorlaton alapult. Nevezetesen maga a gyermekként megkeresztelt Origenes mondja, hogy „az egyház az apostolokon alapuló szokás szerint megkereszteli a kisgyermekeket is”. Irenaeus beszél a csecsemők újonnan születéséről a Krisztusban. Tertullianus küzdelme a gyermekkeresztség ellen bizonyítja, hogy a gyermekkeresztség az egyházban akkor általános volt. Ő sem tagadja, hogy a gyermekkeresztség apostoli szokás, csupán mert bizonytalan a keresztség után elkövetett bűnök bocsánatát illetően, biztat arra, hogy a lehető legkésőbbre kell azt tenni.

A legfontosabb azonban az, hogy a gyermekkeresztség összecseng az újtestamentom megváltásról szóló tanításával. A gyermekkeresztség elvetése érthető volt akkor, ha a keresztséget az Isten és ember közötti kapcsolatot helyreállító eszközének gondolnánk. Es akkor a hit megvallása? A vallástétel elkerülhetetlen azért, mert a gyülekezet ennek alapján ismeri fel, hogy Isten szántóföldjére s annak munkálására új tag küldetett. Márk ismert elbeszélése a gyermekek megáldásáról ismét a gyermekkeresztség kérdését világítja meg. Egyébként az evangélium aligha tartotta volna szükségesnek megőrizni. Jézus szavai a gyermekeknek Isten országára való alkalmasságáról nem a gyermekek hibátlanóságát jelentik, hanem azok segítség nélküli állapotát. A gyermekből hiányzik minden saját föltételezés a megváltást illetően. A megváltás teljesen Isten kezében van.

Salomies az újtestamentomi kor és a mai között határozott hasonlóságot lát, különösen a gyülekezet tagjainak lelki állapotát és fel fogását

illetően. Arra az útra tekintve, amely az ő egyházától máig vezet, Salomies emlékeztet az ősegyházban megállapított három pontra, amelybe az idők nyugtalan forgatagában mindig fogózott az egyház. Ezek az apostoli hitvallás, az újtestamentom s az egyházi hivatal (az apostoloktól örökölt püspökség). Emellé állítja a lutheránus egyházfogalmat, amelyben a gyülekezet látható ismertető jelei az ige és a szentségek, valamint az ezekért fennálló igehirdetői hivatal. A lutheránus fogalmak szerint a gyülekezeti tagság föltételeként nincs megjelölve a lelki élet megtérése. *A lutheránus egyház a nyitott ajtók egyháza, amelyben a gyengébbeknek is otthon-joguk van s amelybe mindenkit szeretettel várnak.* Az egyházat a szólás-mondás szerint „a határtalan szeretet határolja”. És a gyülekezet szentsége? Ez nem azonos a tagjai szentségével. A gyülekezet szentsége abból adódik, hogy az ige és a szentségekben ható Úr szent. Az „elegyített Krisztus teste” (corpus Christi mixtum), amelyben különböző emberek vannak, kínos igazság. Ezen a földön keresve Krisztus testének valóságos megjelenését, megoldhatatlan rejtély előtt állunk. A megoldást csak Krisztusnál kereshetjük s reménnyel nézhetünk arra az időre, amikor a tökéletlen megszűnik.

Az ú. n. tiszta gyülekezet rendszere nyíltabban és élesebben veti fel az otthon-érzést, a közösségi összefűződöttséget. De végtelbe lendül, mert vele jár nála a világban végzendő szolgálati tevékenységtől való eltávolodás. Salomies utal a világi és lelki reformátori problémájára. A tiszta gyülekezetre való törekvést veszélyezteti, hogy bedől az elszigetelődés kísértésének. Ezt a nép közösségi élete s az elszigetelődők maguk is egyaránt megszenvedik. *A szabad gyülekezetek, zárt közösségek, szekták szaporodása növeli az emberek között a gyanú és bizalmatlanság bűnét s a közös élet törését munkálja.* Nekünk nincs lehetőségünk tévedés nélkül ismerni a másik ember szívét. Hogyan ítélnénk hát? Emberek megkülönböztetésére nem vagyunk alkalmasak.

Közösségi életünkben az elvilágiasodás jelei egyre elképesztőbbek. Különösen kitűnik ez a szépirodalomban, a költészetben. Ritka azoknak a száma, akik az irodalomban kérdéseikre Krisztus evangéliumában keresnek feleletet. Mint keresztyének, felelősek vagyunk azért, ami korunkban történik. Mi pedig nem tudunk korunk emberének nyelvén beszélni s nem ismerjük igazi kérdéseit. Ezt is részben a keresztyénség általános elszigetelődéséből vezeti le Salomies.

Sajátosan finn egyházi belügyekkel is foglalkozik végül a pásztorlevél, mint a mammut-gyülekezetek kérdése, az egyházi munkáshiány. (különösen a gyülekezeti nővérek s a laikus munkások vonalán), a teológiát végzett nők elhelyezkedése stb. Végül a keresztyén otthon döntő jelentőségéről szóló szép és biztató szavakkal zárul az általános, finn határokon túl is nagy érdeklődést kiváltott pásztorlevél.

Megkapó, hogy az a Salomies, aki oly behatóan foglalkozott a finn ébredési mozgalmakkal s olyan pozitíven taglalta itt megemlített és más tanulmányában is, annyira ismeri értékeiket és elevenítő erejüket, pásztorlevelében ilyen határozottan és világosan harcol a nyitott egyház eszméjéért. Legfőbb gondja, hogy hibás határokkal ne csökkentsük az evangélium hatósugarát Toivo Laitinen szerint a svédeknel Einar Billing foglalkozik írisaiban is hasonló kérdésekkel és hasonló módon.

Koren Emil

Igehirdetések

Az igehirdetés rovatról

Csaknem egy éve veszek részt az igehirdetés rovat szerkesztésében. Azóta mintegy ötven lelkészársammal kerültem nem hivatalos levelezésbe. A válaszok biztatóak. Kevés kivételtől eltekintve legtöbbször csak az igehirdetéseket küldötték el idejében, hanem néhány szóval tájékoztatást is adtak egyéni véleményükről a rovattal kapcsolatban. Egyikük sem hivatkozott közvéleményre s nem is igyekezett befolyást gyakorolni eddigi gyakorlatunkra, de igen értékes tanácsokkal szolgáltak, amelyek a szerkesztői munka biztonságát erősítik.

A válaszok is meggyőznek bennünket arról, hogy ez a rovat döntő jelentőségű sokszáz lelképásztor-testvérünk szolgálatában. Fülöp Dezső fejezi ki ezt legmelegebben. „A Lelképásztor igehirdetési rovata döntő és nagy dolog egész egyházunk szempontjából. Ezek az igehirdetések majdnem minden templomunk szószékét célba veszik! A magam részéről csak annyit mondhatok, hogy szeretem a Lelképásztort, de különösen annak igehirdetési rovatát. Nekem ez a rovat sokszor nyújt szempontokat, ad új igeértékelést, megláttat velem olyan vonatkozást, amit én talán nem vettem észre. Persze ezzel nem azt akarom mondani, hogy elégedjünk meg csak az igehirdetési rovatval — készülés közben —, de igenis arról, hogy azt becsüljük meg.“

Hering János ny. esperes-lelkész figyelmeztet azonban arra, hogy gyakran azért nem gazdagította egy-egy igehirdetés, mert „az én észjárásom is más, a szerzők észjárása is más“. Vele együtt Biczó Ferenc arra utalt, hogy mindegyik igehirdetésben talált jó segítséget gondolatok indításában és csoportosításában, de — folytatja — „teljes egészében persze egyiket sem használhattam, mert hiszen, különösen a kész prédikációknál, a szerző egyénisége stílusban, előadásmódban, gondolati beállítottságban, a textus alkalmazásában annyira átüt, hogy azt más így nem mondhatja el“. Tessényi Kornél is ezen a gondolatmeneten halad. „Valóságos munka az azokban (t. i. kész igehirdetéseken) való elmerülés. Nagyon egyéni vagyok és nem tudok más gondolataimhoz hozzásimulni.“

Ezekből a sorokból láthatjuk, hogy a rovat értékét olyan körülmény is meghatározza, amely egyszerűen nem küszöbölhető ki. Van más ilyen körülmény is. Például az, hogy az igehirdetéseket le kell írni és nem mindenki író-egyéniiség. Olyan lelkészek, akik elsővonalbeli igehirdetőnek számítanak, nem mindig alkalmasak írásra. Az írásnál nemcsak a mondanivaló, hanem a szemléletesség is jelentős. Egy-egy hasonlat, kép néha többet mond minden „kifejtés“-nél. Lelkészeink nagy része képekben gondolkodik, lát és érez, de nem beszél és ír képekben... Persze vannak olyanok is, akik egy-egy tudományos mondat olvasásakor felujjonganak, mert számukra az jelenti a megtermékenyítő képet. Vajjon lehet-e mindkét rész felé egyformán jól írni?

Nehézség az is, hogy „előre kell dolgozni“. Szeptemberben adventi igehirdetést írni! Ennek következménye az, hogy az ige időszerűsége

mellől hiányzik a mindennapi élet időszerűsége! Ebből a szempontból nem lehet életközeli az igehirdetés, hiszen előre nem tudhatjuk, hogy az igehirdetés időpontjában mi lesz az a nemzeti, közegyházi vagy ökümenikus esemény, amely kell, hogy a szövegre kerüljön. Itt fontos a rugalmas alkalmazás s az igehirdetőknél az az étellel való kapcsolata, amely nélkül az igehirdetés életté lefaragják.

Kísértésnek nevezem azt, hogy néha munkatársaink túlságosan „tudományosan“ dolgozzák fel a textust. Valósággal „lefékeznek“ az igét, kiszűrnek belőle Istennek megdöbbenően mai üzenetét. Vannak lelkészek, akik a szöveget az elrejtőzés helyének tekintik, amelyről visszacsapódnak a világ és a nép kérdéseinek ostromló hullámai. Nem könnyű elevenen prédikálni, mert prédikálni sem könnyű, de ugyan mit hirdetünk, ha nem az életet és annak örömét, amely az evangélium?

Minden munkatársunktól azt kérjük, hogy munkájában legyen gondolatmenet, amely önmagában is segítséget jelent a többieknek. Nem mindig sikeres a megoldás. Néha nincs is ilyen váz, mert összefolyik a mondanivaló. Valóságos kutatómunkát kell végeznünk s az eredeti szöveg rajzos trükknek tűnik a nyomda szedője számára. Persze nem kötelező az, hogy mindent „3 kemény pontba“ foglaljunk össze, lehet több is, vagy kevesebb, de olyan pontok legyenek, amelyek előbbre viszik az írás magyarázatát.

A kész prédikáció avagy vázlat? — kérdés természetesen nem dőlt el máig se! Zoltai Gyula azt írta: „Olyan vázlatokat szeretnék, amelyekbe bele van építve az alapos exegetikai munka és amelyek már elárulják az elmondandó beszéd éles kontúrjait!“ Bártfai Lajos sem híve a kész prédikációknak. Jávor Pál is azt hangsúlyozza, hogy ezek lustaságra nevelnek, „legfeljebb egy-egy már elmondott rádió-igehirdetést, vagy ehhez hasonlókat kellene közölni“. Ezzel szemben dr. Bányai Béla azt hangsúlyozza, hogy „vázlatot csinálni semmi, hanem az a valami, hogy az ige mondanivalóját hogyan tudjuk gyakorlatilag kifejezni. A „nagy“ papok ugyan lenéznek ezt, de nem baj“. Biczó Ferenc hozzáteszi: „Igen sokat tanulhatunk és fejlődhetünk egymás élő bizonyágtételéből, élő beszédéből. Szerintem nem könnyítés készülésünknél a kész prédikáció, hanem elmélyítést jelent, a tiszta evangéliumi tartalom jobb kiaknázását segíti elő.“ Éppen az ellentétes vélemények készítenek bennünket arra, hogy munkatársainkra bizzuk: vázlatot küldenek-e vagy teljes igehirdetést. Erőss Sándor mindkét tábora gondolkod, amikor a kidolgozásnak azt a módját ajánlja, „mit mond a textus? (tudományos exegézis), mit mond nekem? (az ige személyes üzenete számomra) és mit mondok én a gyülekezetnek?“

A munkatárs nevének közzlése hasznosnak bizonyult. Így látják ezt sokan s ez a változás továbbra is ígéretes marad. Néhány hónapja bevezettük azt a munkamódszert, hogy ugyanarra a textusra két igehirdetőtől kértünk kidolgozást. Ennek előnye volt az, hogy amikor valamelyikőtől nem futott be határidőre, nem kellett sebtiben összezsápnia a pótlást, de az is, hogy összehasonlításra is adott alkalmat. Örvedetes az, hogy jó igehirdetések azért nem jelenhettek meg, mert, ami megjelent, az jobb volt.

Az igehirdetés rovat beletartozik az egész egyház életébe s nem jelentéktelen zártságba szorul, amely független a Lelkipásztor más

oldalaitól, vagy közegyházunk eseményeitől, zsinatunktól, intézményeinktől, mindennapi eseményektől, vagy a békeszolgálatától. Ez a rovat teológiai, tudományos, gyakorlati, de politikai is, amelyhez hozzátartoznak az egyházi és nemzeti feladatok és azok feltárása. Növelje felelősségünket és erősítse az érte való imádságainkat!

Várady Lajos

Szentháromság ü. u. 22. vasárnap. (Bibliavasárnap)

János ev. 20. 30—31. (Oltári ige: Csel. 8, 26—38.)

AMIK FELŐLE MEGIRATTAK

1. 1. Ezzel a két versszakkal János evangélista *befejezést* ad. Visszatekint arra a könyvre, amelyet írt. Látja, hogy többet is írhatott volna, a tanítványok *ennél* többet láttak és hallottak, sőt maga Izráel népe is. De ez is elegendő ahhoz, hogy lássák: kicsoda Jézus Krisztus, Istennek Fia és mit cselekedett. Elég ahhoz, hogy szemtanúk és fültanúk legyenek, legyen tehát bizonyosságuk és legyenek bizonyágtévők.

Ezzel a befejezéssel lezárja János apostol azt az időt, amelyben a hit látás által született. Az az idő kezdődik, amelytől fogva a hitet a beszéd, az ige, a bizonyágtézés szolgálja. Jn. 20, 29.

2. A befejezés *figyelmeztetés* a tanítványoknak. A „jelek” mutatták, igazolták Jézus Krisztus diosóságát, amely által hitték benne. Jn. 2, 11.—Jn. 4, 53—54. Ezek alapján kapják a tanítványok a bizonyágtézésre szóló felhívást. Jn. 15, 27. Ez a tanítvány felelőssége: Jézus *reájuk bízta a folytatást*.

3. *A bizonyágtézésnek örök tartalma van.* Nem a tanítvány fogalmazza meg, nem korszakem diktálja, nem a hallgatók kívánsága szerint való, hanem Isten adja.

A Bizonyágtézés tartalma: a) *a hit Jézusban*, a Krisztusban, Istennek Fiában. Tiszte szerint tehát Jézus a megígért Messiás, akit Izráel népe vár. Személy szerint Istennek Fia, nemcsak ember, próféta, csodatévő nagyság, kiemelkedő egyéniség, hanem olyan Valaki, akit Isten maga küldött a világba, hogy megismerjék általa, *Jézus tehát azonos az Atyával.* (Luther: „Krisztus az Atyában van!”) Amit tehát az ember — Jézus tett és mondott, azt vállalja az Atya. b) *Ez a hit pedig élet, örök élet.* Jn. 17, 3. 1. Jn. 5, 13. „Az Ó nevében”, amely kifejezi Jézus lényegét, mivoltát, tehát Jézus Krisztus által, *vagyis a hívő Krisztusban van.* „Így bár magatokban bűnösök vagytok, bennem megigazultok, Bennetek halál, de bennem életetek van, Magatokban nyugtalanok, de bennem békeségetek van. Magatokban kárhozottak vagytok, de bennem áldottak és üdvözültek.” (Luther.)

II. Bibliavasárnap van.

1. *Hálaadás vasárnapja.* Isten könyilatkoztatta magát Jézus Krisztusban, a testté lett igében. Nélküle nem ismernénk Istent, az Atyát, aki Jézus Krisztus halálában mutatta meg hozzánk való szeretetét. Alttal kötötte meg az Új-szövetséget az Ó népével. Isten a Szentlélek által megiratta számunkra azt, amit tanított nekünk és amit értünk cselekedett. Ezt az írott ígét megtartotta évszázadokon át. Gondoskodott arról, hogy az írott ige, a Biblia, elterjedjen, hogy megismerjék minden népek. Egy könyvnek sincsen olyan csodálatos és nagyszerű útja, mint a bibliának. Az erről szóló adatok páratlanok!

Az írott ige lett a hirdetett ige. A hirdetés feladatát Isten az egyházza bízta. Az ígével hozta létre az egyházat és az egyház által hirdetteti az ígét.

Van ige, van egyház' (Annak ellenére van, hogy az egyházban bűnös emberek hirdetik az evangéliumot!) Az olvasóit és hirdetőit ige nyomán folytatódnak azok a jelek, amelyek „nem iratták meg“. Aho! ige szól, ott vannak csodák, mert ott új élet támad, emberekben és a gyülekezetekben. Az ige a kegyelem eszköze!

2. Számonkérés vasárnapja.

Isten kérdőre von az igehirdetés tartalmáért. Súlyos felelősség ez az igehirdetőkön. Jézus Krisztust kell prédikálni!

Isten kérdőre von az igehallgatásért. Jn. 12, 48. Az ige kárhoztat.

Az ige életet teremt, új életet Jézus Krisztusban. Gal. 2, 20. Ez az élet Isten akaratának cselekvése, engedelmesség. Jn. 7, 17. Gyümölcsstermő élet. Lk. 8, 15. Bizonyágtevő élet. Mt. 10, 32 Élet a szeretetben. I. Jn. 3, 16—18. Mt. 25, 31—46. Lelket mentő élet. Jak. 5, 20.

Isten elveheti az igét a hitlenn, engedetlen hallgatóktól. Amos 8, 11—12.

3. Bűnbánat vasárnapja.

Sok bűnünk vádoló. Kenyérkereső, tetszésre törekvő, hitetlen igehirdetés. Válogatás az igében. Belelázunk a bibliába. Elszakadunk tőle, nem „mindennapi kenyér“, az „élet kenyere“ és nem „élő víz“. Ha!ogadjuk az engedelmességet, a megtérést.

4. Az evangélium vasárnapja.

A biblia azért adatott, hogy Jézus Krisztushoz vezesse a bűnbánót. A Szentlélek által munkálkodik Isten most is az igével, mert Jézus jelen van ebben az igében. Az ige hívogató ige. Mt. 11, 28—30. Bűnbocsánatot hirdető ige. Esa. 1, 18. Igéreteken gazdag ige. Róm. 8, 32. Örök ige. Mt. 24, 35; Akinek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek. Jel. 3, 6.

Várady Lajos
Budapest

Szentháromság ünnepe után 25. vasárnap

Lukács 12 : 54—59. (Oltári ige: Jelenések 20 : 11—15.)

AZ ÍTÉLET FELE

Jegyzet a szöveghez. Igénk két részre osztható. Az első résszel Máté 16 : 2 k-k-ban is találkozunk. Ott Jézus a farizeusoknak és szadduceusoknak válaszol, míg itt a sokasághoz szól. Ott többlet, hogy rámutat Jónás próféta jelére, mint a parázna és gonosz nemzetségnek adott egyetlen jelre. A második részt, az utolsó két verset: Máté 5 : 25—26-ban is olvashatjuk kevés eltéréssel.

A *kairos* Lukács 21 : 8-hoz közelálló értelmezésére gondolhatunk, mely a végidőt jelenti. Idevonatkozó ige: I. Kir. 18 : 44. Már pl. Jeremiás 4 : 12 erős szele egészen a Judea pusztulására vonatkozó sorok közé illeszkedik, az ítéletet hozza közel.

Jézus megállapítja, hogy amilyen értelmesekek, bölcsek a testi, világi dolgok, az időjárás dolgainak megítélésében, ugyanolyan értelmetlenek az Izrael pusztulását hozó idő, s általában az ítélet dolgaiban. A legfontosabb dologban nem tudnak ítéletet tenni. Ez képmutatás. Hiszen a természetes életben való nagy ügyességük nyilván megmutatja, hogy a lelkieken való értelmetlenségük nem csupán képtelenségükből fakad, hanem fonák akaratukból is, mert nem akarnak tudomást venni arról, ami nekik kellemetlen: az *ítélet*ről.

A külső, világi, testi dolgokat, konkrétan az időjárás kérdésében való tájékozottságukat nézve, gazdagoknak látszanak. De mily képmutatás mindez, mikor Jézus mellett állanak: vakok, süketek, szegények.

Az ítélet, a vég, az az idő, akár elhalgatják, akár nem hiszik: *eljön*. Az igazságos ítélet ideje, amikor úgy fog folyni az ítélet, mint a víz és az igazság mint a bővíző patak. Nem úgy, mint Jeruzsálem kapujában, ahol az ítéletet megrontották. A bíró meghajolt a hatalmasok gazdagsága és szemét hűnyt jogtalan cselekedeteik előtt. *Az ítéletben nem lesz kímélet*. A bíró megítéli igazán az ügyet és az adós ki nem jön addig a tömlőből, míg meg nem fizeti tartozását az utolsó fillérig.

Ki az ellenség, a hitelező, az adós? Izráél a megszólított „Te”. Az út hátralevő része az ő hasznára lehet még. Máté 26: 64 szerint Jézus üle az Atyának hatalmas jobbára, II. Kor. 5: 10 szerint pedig „nékünk mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt”. De kivel voltak ők egy úton? Magával a Megváltóval, az Üdvözítővel. Már elközelgetett az idő, hogy elmegy tőlük (Lukács 9: 51). Galileai nyilvános működése lezárul. Most még tart a kegyelmi idő, az út hátralevő részén a visszautasított, megvetett, eltaszított Jézussal még kibékülhetnek evangéliumának hívő befogadásával.

Minden hiába. Lukács 11: 49. Csel. 2: 38—40, betöltik atyáik mértékét (Máté 23: 32). Jézus elmegy tőlük és már csak ítéletre jön vissza.

A vasárnap ógyházi evangéliuma: Máté 24: 15—28 arról szól, hogyan lesz az ember Fiának eljövetelkor. Epistolája: I. Thez. 4: 13—18 pedig ugyancsak ezzel kapcsolatban az elhúnytak felől is reménységre indít.

Vázlat. — Az ítélet felé.

Lehet tudni róla és igekezni feléje, lehet tudomásul nem venni és váratlanul szembetalálkozni vele, lehet hitetlenül nevetni és megrettenve összeomlani benne. De mindenkire áll: „nékünk mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt” (II. Kor. 5: 10a). Akármilyen most a hivatásunk, akármilyen az életünk, sőt akármilyen lesz utána a sorsunk: egyetemes, általános állomás az ítélet.

1. *Akik nem akarnak tudni róla*. Jézust sokan veszik körül, sok ember, sokféle ember. Mégis egyetlen jelző, megszólítás hangzik mindnyájuk felé: „Képmutatók”. Erős szó. Jézus szavai között külön helye és fontossága van. Ő azért jött, hogy bizonyoságot tegyen az igazságról, hiszen Ő maga az igazság. Ennek az általa hozott igazságnak, Néki magának állanak útjában, az igazság elfordíói, a meszelt sírok, a mérges kígyók fajzatai, akik megdézsmáják a mentát, a kaprot és a köményt, de elhagyják a törvényből a nehezebbeket: az irgalmasságot, és az *ítéletet*. (Máté 23.)

Ez az általános igazság látszik meg az idővel kapcsolatos ismeretükben is. Helyesen és jól értelmezik az idők jeleit. A tenger felől jövő felhőben látják már előre az esőt és érzik a déli szélben a rekkenő hőséget. A test, a világ, a természet jelenségei mind-mind értelmes, bölcs emberek véleményeként világitatnak meg általuk. De ép ez a terület oly ismerős mielőttünk is. A világi, természeti, testi dolgokban általában jól forgolódnak és az időjárás kérdésében jobban ki tudjuk oktatni egymást, mint Isten országa, a lelki élet és az ítélet napja felől. Amilyen hasznos téma az időjárás a témátlanság, feszült csend idején, époly alkalmas az ítélet napjának, a végidőnek felemlítése, ha kínos zavart szeretnének gondtalanul beszélgető emberek között. Miért van ez? Mert az *ítélettel szembenézn* *egy* *jelent* *a* *bűnnel* *szembekerülni*, a tükör elé állva magamat úgy látni, amilyen vagyok. *Leleplezteni. Már most megítélni ez életben.

Nincs nagyobb képmutatás, mint nem akarni tudni, mi az igaz, mint, nem akarni tudni arról az időről, az ítélet napjáról.

2. *Az út hátralevő részén*. Igénk második felében Jézus óvja, inti Izráelt. Ne kerüljétek a bíró elé, mint adós és hitelező. Mert ha Te adós, Izráél népe nem intézed el adósságodat vagy nem nyered meg a Te hiteleződöt, a bíró igazságosan fog tömlőben tartani, míg meg nem fizetsz az utolsó fillérig.

Izrael eltaszította magától Jézust, Isten mindent odaadott Benne nékik. Hatalmas hitelt nyújtott a bűnös Izrael számára. Az adósságot mind-mind, a bűnt egytől egyig, személyválogatás nélkül Őreá róttá. És Izrael? Most még közöttük van, még az úton van velök, még megbékülhetnek Vele és Altala Istennel.

Mi ez az út? Nem más, mint az Istentől rendelt élet e földön. Bűnnel, elbukással, testiekhez való ragaszkodással, azokban való értelmességgel és lelkiekben való akaratos értelmetlenséggel. Az út hátralevő részén azonban még van lehetőség találkozni, megbékülni Vele és Altala Istennel. Amíg hangzik a bűnbocsánat evangéliuma, míg Jónás jelenél többként az Ur hív, neked adja magát, megnyerheted őt mint döntő pártfogót az ítéletre. Melléd lép és Vele együtt járulhatsz az Ő ítéltőszéke elé.

Az út hátralevő részén az ítéletig a kegyelmi idő szavaként csendüljön feléd a nagy üzenet: ítélet felé. De nem így csupán: az életen át az ítélet felé, hanem így is: *ez életedben való megítéltefésen át az ítélet felé, az élet, az örök élet felé.*

Fábrý István Nyíregyháza-Délszabolcs

Szentháromság ünnepe után 26. vasárnap

János 5: 26—30. (Oltári ige: Jel. 21: 6—8.)

Az Eljövendő felé

a) A szöveg úgy látom, nem okoz különösebb nehézséget. Mégis a 29. vers jobb fordítása az, mely a feltámadás két vonalát így adja vissza: 1. *feltámadjanak az életre* (t. i. örökéletre) 2. *feltámadjanak az ítéletre* (t. i. a kárhözatra).

b) *Az ige teológiai síkja.* Mindenekelőtt azt lássuk meg, hogy ebben az igében a legfontosabb dolgokról van szó. Hitünk, keresztyénségünk alapvető tanításait hozza elénk a mi Urunk! Itt nem melléktételről, hanem a *főtételről* van szó. Hitünk minden más tétele azon fordul meg, hogy *van feltámadás!* Nagyon alázatosan fogjunk hozzá mondanivalónk felveszéséhez, mert általában az a helyzet, hogy prédikációnkban a legtöbb elmeacsatngolást a halál, élet, ítélet és feltámadás kérdéseinek tárgyalásánál szoktuk végezni. Teológiánk mindig vészjeleket kongat és válságjelenségeket mutat, ha Jézus eszkatológikus tanításait nem tudjuk biblikusán hívveinknek átadni.

Ha egészen leegyszerűsítjük a fogalmakat, azt látjuk, hogy a Szentírás a halálról rendszerint úgy beszél, mint elalvásról, álomról. (Pld. Lázár elaludt.) A szentírásnak ez a képe nagyszerűen utal arra, hogy ahogyan az álomból van felébredés, úgy a halálból is felébredünk!

A Szentírás többféle ítéletről tud. Beszél a Szentírás Isten népének megítéléséről, a hívők cselekedeteinek megítéléséről, az angyalok feletti ítélettartásról (lásd Júdás levele), de a döntő ítélettartás Jézus visszajövetelekor lesz.

Most még pár mondatot szóljunk a feltámadásról! Amikor Jézusnak ez a döntőfontosságú tanítása elhangzott Jeruzsálemben, tehát a fővárosban, előtte ott álltak a farizeusok, írástudók, akiknek volt tanításuk a feltámadásról. Meglehetősen elködsített tanítás volt ez! Iskoláztott elméjűkkel ezt úgy képzelték el, hogy a feltámadás alkalmával az a test, amely ott van a temetőben, újra élni kezd és a lélek rátalál régi testére. (Pedig test és vér nem örökölheti Isten országát.)

Látnunk kell azt is, hogy a farizeusoknak és nagyhírű rabbiának a feltámadásról vallott gondolatrendszerébe belejátszott a görög filozófiának a lélek halhatatlanságáról vallott tanítása is. Mi ezzel szemben Jézus és Pál tanításai nyomán a személyes, konkrét feltámadásról beszélünk! A teljes üdvösség állapotában Krisztus vére személyesen szentel meg!

Még valamit! Ma sokan materialista alapon nem hisznek a feltámadásban. Aki ismeri az idevonatkozó irodalmat, tudja, hogy az anyagelvűség alapján álló ember az ésszt, értelmet, lelket stb. az anyag járuléknak tekinti. Akik ezt a nézetet vallják, azokat ne utáljuk ki a gyülekezetből, hanem a velük való foglalkozás alkalmával gondoljunk az apostolokra — közöttük is különösen Pálra, — akik hűségesen és fáradhatatlanul tanították a feltámadás központi üzenetét.

e) *Vázlat.*

Ilyenkor, késő ősszel sok minden emlékeztet bennünket a halálra, az utolsó órára! A napokban beszélgettem valakivel, aki beszélgetés közben egyszerűen összetette a kezét és sápadt arccal, remegő hangon kiáltva mondta: Már 75 éves vagyok! Még alig, hogy éltem és máris rámköszönt az utolsó óra és el kell mennem, itt kell hagynom azokat, akiket annyira szeretek!... Eljő az óra!

Eszembe jut egy káromkodó, konok, Isten nélkül élő gyülekezeti tagunk, aki már régóta halott! Ugy előttem van, hogy ez a testvérünk az utolsó óráiban, amikor úrvacsoravétel előtt készítgettem az utolsó útra: sírt, mint a gyermek! Megfogta a kezemet a kezével, mellyel feleségét is, gyermekeit olyan sokszor megverte és nyugtalan lélekkel kérdezte meg: Meg tud-e bocsátani nékem a Jézus Krisztus, mert most jön az utolsó óra!... Eljő az óra!

Kórházak súlyos betegei, akik szeretnének még élni, hányszor gondolkodnak rá, hogy jön az utolsó óra!... Eljő az utolsó óra!

És — te, aki itt hallgatod Isten ígését, készülsz-e az utolsó napra, az utolsó órára?

Figyelj most jól, mert a mai napra kirendelt szentírási szakasz a múltó egyházi esztendőn túl és az eljövendő földi utolsó órán is túl azt a boldog tanítást adja, hogy az Eljövendő felé tartunk, a Jézus Krisztus felé megyünk, aki egyszer ítéletet tart élők és holtak felett! A földi utolsó órán túl, *eljön az utolsó ítélet órája!*

Az a Jézus Krisztus tartja ezt az ítéletet, akinek élete van önmagában, aki maga az Élet és akinek hatalma van az ítélettartásra. Eljő az utolsó ítélet órája! Akkor lesz ez, amikor Jézus jön égi dicsőségben, angyalok seregétől körülvéve és szavára megremegnek a tengerek, összeomlanak az égi éré hegycsúcsok, egybetakarítják az ég és a föld! Eljő az óra, amikor megszólal Jézus, aki a kezdet és a végét!

Mit kell nekünk tudnunk Jézus Krisztus ítéletéről?

1. Tudnunk kell, hogy ez az *ítélettevés megmásíthatatlan, végérvényes és visszavonhatatlan!* Az ítélet szava ellen nem lehet pecsétes fellebbezést beadni.

2. Tudnunk kell, hogy Jézus ítélettevő szavára azok, akik a Jézusban való hit engedelmes életét élték itt a földön, kijönnek a sírból az örökélet feltámadására, mert Jézus szava behatol a sírokba! Azért ez az ige csodálatos perspektívát nyújt azoknak, akik naponkénti alázatos megtérésben a Krisztus gyermekei akarnak lenni! Azoknak, akik tudják, hogy a megtérés nem műtét, hanem a *most* hangzó, kegyelemre hívó szó!

Ha így akarsz élni, akkor azt hirdetem néked, *hogy ne félj!* Sok minden emlékeztethet a halálra! Néha elég ehhez egy száraz falevél lepergése egy elhagyott sírra, egy előbb még szikrázó csillag aláhullása, vagy egy koporsó leeresztése a sírba! Hallottam valakiről, akinek 57 éves korában szájrákja volt és rettenetesen félt a haláltól, akinek a lelkipásztora türelmesen magyarázta meg, hogy Jézus Urunk nem akar minket a halál gondolatával megfélemlíteni, hanem éppen a félelmet akarja kivenni a szívünkéből! Eljön az utolsó ítélet órája, de te, ne félj, ha Krisztus gyermeke vagy.

3. Tudnunk kell, hogy Jézus ítélettevő szavára azok, akik konokul el-

fordultak Jézustól, akik soha nem akarták élni a hit engedelmes életét, aminek szük-ékképpen velejárója az Isten szerint való jónak a cselekvése, hiszen a hitből való jócselekedeteink hitünk képeskönyvei, nos, azok az örök kárhozatra ébrednek fel! Ezek lesznek azok, akik remegve, összeroskadva hallják az elutasítás velőikig ható szavát: Távozzatok! Itt már hiábavaló lesz a könyörgés: Uram, hát nem a Te nevedben üztünk-e ördögöt stb., mert Jézus úgy tartja ezt az ítéletet — amint hallja Istentől — mint aki teljes közösségben van Istennel, tehát az Ő ítélete igaz.

Mikor jön el az utolsó ítélet órája?

Azt tanul meg, hogy Jézus Urunknak nincs arany karórája! Az idő, óra, perc a mi időfogalmunk! Az örökkévalóságban nincs idő! Ezért csak megmosolyogni való minden szektás erőlködés, mely „kiszámítja” Jézus ítéletre való visszatérését. Jézus akkor jön el, amikor akar. Kiszámíthatatlan ez, de mi életünk minden pillanatában számítsunk rá!

Az ítéletre való felkészülés ideje a halállal lezárul. Ez azt jelenti gyakorlatilag, hogy néked és nekem minden pillanatban a készenlét állapotában kell lennem!

Készen volnál-e, ha most itt ebben a pillanatban ütne a 12. óra? Készen volnál-e, ha most recesegve-ropogva égni kezdene minden és máris hallanád Jézus ítélkező szavát?

Amit eddig elmondtam, csak tanítás volt! Nekünk pedig úgy kell éppen a legszentebb dolgokra nézve az evangélium, mint a kiszikkadt földnek az üdítő eső! Az, hogy Jézus vár visszajövetelével, mutatja azt, hogy Jézus mennyire szeret bennünket, hogy kezét nem ökölbe szorítva tartja feletünk, hanem segítségre és gyógyításra készen! És te nem távozhattál el annyira Jézustól, hogy vissza ne találj hozzá! Ha pedig vissza találtál — bár csak mielőbb vissza találj — látni fogod, hogy a hit kérdéseiben nem arról van szó, hogy egyszerűen mást nem vársz, mint belső egyensúlyt, lelki fájdalomra lelki piramidont, hanem itt élet és halál kérdése forog kockán, itt az örökéletéről és az örök kárhozatról van szó!

Jézus Urunk azért vár, hogy néked is örök-életed lehessen!

Fülöp Dezső, Bük

Az egyházi esztendő utolsó vasárnapja

Márk 13:24—27. (Oltári igé: Jelenések 21:1—5.)

KRISZTUS ELJÖN NAGY HATALOMMAL ÉS DICSŐSÉGGEL

Szövegprobléma: nincs.

Az alapige összefüggése: Alapigénk kiragadott részlet Jézusnak abból a prófétai megnyilatkozásából, amelyet egyik tanítványa büszke, lelkesedő megjegyzésére feleletképpen mondott el. Szavai elsődlegesen Jeruzsálem pusztulásáról szólnak, de nyilvánvalóan — különösen alapigénk — a végső dolgokról is.

A vasárnap jellege: A vasárnap textusai az ítéletre érkező és örök királyságát átvevő Krisztus felé mutatnak. Mind az ó-egyházi perikóparendben, mind pedig a mi textussorozatunkban. E vasárnap mondanivalója már nem annyira az ítéletet hangsúlyozza ki, mint inkább a végső ítélet lezajlása és szörnyű katasztrófája után következő eseményekre és ez események Urára irányítja tekintetünket. Ennek jegyében mondhatjuk:

Az új teremtés felé

Elmélkedés az alapigéről: — A mi világunk megromlott világ. A bűn tette azzá. Isten ebbe a bűnmegrontotta világba küldötte legnagyobb és egyben utolsó követét: Jézust, hogy általa kijelentse könyörülő szeretete

nagy újjáépítési szándékát és tervét. Altala kiáltotta bele ebbe a világba a maga hívó szavát. Az ember felé, aki miatt megromlott a világ s aki miatt nem kerülheti el Isten ítéletét.

Ma, az egyházi esztendő utolsó vasárnapján, a keresztyén egyház népének újra tudomásul kell vennie, hogy Istennek ez a szándéka ezzel a világgal. Kijelentése szerint nem azért számolja fel, hogy utána a nagy halál, a nagy semmi következék, hanem azért, hogy átadja helyét *Isten új teremtésének* és benne a megváltott, az *újjáteremtett embernek*. Ezt az embert a régi, romlott világban keresi hívó szavával. Késznek jelenti ki magát arra, hogy a bűnös embert kegyelméből megigazítsa és átvigye az új teremtés új világába, amelyben nincs már többé helye, ereje, hatalma a bűnnek és éppen ez az, ami ezt az új teremtést merőben mássá teszi. Ezért nem lesz benne semmi ami a bűn gyermeke: könny, halál, gyász, kiáltás, fájdalom — ahogyan oltári igénk üzenete mondja.

Szentháromság után az I. vasárnaptól kezdve Isten hívása hangzott vasárnapról vasárnapra az előírt igék sorozatából, mindazokhoz, akik felkeresték templomainkat. Akikhez nem hiába hangzott, akiket megragadott a hívó szó, tudják, hogy elindultak és úton vannak: az élet felé — az ítélet felé — az Eljövendő Krisztus felé — az új teremtés felé.

Új teremtés felé! — Ez az elhívottak, a megigazítottak és az elhíváshoz méltóan jártak utolsó állomása. A nagy *végállomás* — maga a cél, amely a célbaérés örömeivel és hasonlíthatatlan boldogságával várja a beérkezőt.

Erről az új teremtésről ad szűkszavú jelentést a mai vasárnap evangéliumában: maga az Ur. Ez a jelentés a nagy esemény, az újjáteremtés

1. idejéről, (24/a)

2. méreteiről, (24/b—25.)

3. az új teremtés Uráról (26 v.)

4. s a megszülető új világ új népéről (27. v.) ad tudósítást.

1. Az új teremtés idejéről a Szentírás nem ad pontos idői meghatározást. „Ama nap”-nak, „utolsó nap”-nak említi legtöbbször Igenkben így határozza meg: „azokban a napokban az után a nyomorúság után”. Tehát bizonyos történelmi időben bekövetkező eseményekkel jelöli meg. (Néhány verssel a kijelölt időszakasz előtt.) A 19. versben ezeket mondja az Ur: „Mert azok a napok olyan nyomorúságosak lesznek, amilyenek a világ kezdete óta, amelyet Isten teremtett, mind ez ideig nem voltak és nem is lesznek”. Eszerint valami, még soha nem tapasztalt nyomorúság előzi meg. Hogy mikor? az emberi időszámítás melyik pontján, vagy szakaszán? — hiábavaló, meddő találgatás. Helytelen és szűkségtelen is. Aki ezt teszi, az nem hisz Jézus szavának, amely szerint sem a napot, sem az órát nem tudhatjuk, mert ez az Atya kizárólagos titka! Szűkségtelen is, mert a mi örök sorsunk nem „azokban a napokban”, hanem „ezekben a napokban” — a kurta földi lét tartama alatt dől el. Ezért hát tégy félre minden kíváncsiságot és balgatag találgatást! Vedd tudomásul: Isten órája olyan óra, amelyen nincsen percmutató, csak időmutató! Vedd tudomásul, hogy Istennek határozott kijelentése van arról, hogy „ama nap” bizonyosan eljő. Fogadd el Augustinus megállapítását: „Egy napot elrejtett Isten előlünk, hogy minden napot vigyázásban töltsünk”.

2. Méreteire, arányaira nézve minden emberi képzeletet meghaladó módon következik be. „... a nap elsötétedik, a hold nem fénylik. És az ég csillagai lehullanak és az egekben lévő hatalmasságok megrendülnek.” Van-e ehhez emberi mérték?! Nincs! Isteni mértékben megy majd végbe — az ítélet. Föld, nap, hold, csillagok, mennyei erősségek — mind beherendülnek, amikor Isten félreteszi az új teremtés útjából a régi romlott világot.

Isten ítélete az egész világmindenségre kihat. Igazi világesemény lesz, amely lezárja a történelmet, az ember és a bűn tomboló, könnyes, véres történelmét! Isten ítéletének roppant csapása alatt megrendül a végtelen világ. Hogyne rendülne hát meg az ember: a világmindenség parányi porszemének, még parányibb lakója! Lk. 21:26-ban ezt olvassuk: „Mikor az emberek elhálnak a félelem miatt és azoknak várása miatt, akik a földkerekségre következnek, mert az egek erősségei megrendülnek”. Már a várásuk miatt is! Hát még mikor majd feltetszik az Ember Fiának jele az égen! „Akkor sír a föld minden memzetsége.” Mt. 24:30.

Igénk üzenete nem hagy kétséget az iránt, hogy az új teremtés Ura először megítéli a régit, s annak romjai fölött — bizonyára ugyancsak isteni méretekben — megteremti az újat. Azt, amelybe csak röpke bepillantást enged oltári igénk. Azt, amelyet Fia örök országának és választottai örökké napsugaras, boldog hazájának alkotott.

3 De ki az új teremtés, az új ország Ura? Az Embernek Fia — Isten Fia: Jézus. Jézus Krisztus, akit a régi világban, ama nap előtt csak részszerint ismerhetett még a leghívőbb ember is. Jézus Krisztus, akinek hatalma rejtett hatalom és dicsősége csak kevesek által elismert dicsőség volt. „Ama nap” gyökeres változást hoz. Megnyílnak a szemek! A hívők, hogy most már szemtől-szembe, a hitetleneké, hogy lássanak. „Akkor meglátják az emberek...” olvassuk. Valamennyien. Kivétel nélkül. Akár akarják, akár nem. Ót, az Embernek Fiát, aki jó nagy hatalommal és dicsőséggel. Az elrejtett hatalom nyilvánvalóvá lesz, az elrejtett dicsőség felragyog. Megnyílnak a szemek, hogy lássák az emberek: Itélő Urukat és Szabadító Istenüket.

A nagy kérdés számodra: kinek látod majd őt ama napon? Itélő Uradnak, vagy Szabadító Istenednek? Tudod-e, hogy ez attól függ, vajjon látod-e Őt és minek látod őt most, még ha olyan gyarló módon, mégha olyan nagyon homályosan, mintegy tükör által is.

Ez a vasárnap Őreá mutat, az új teremtés Urára, akinek hatalma és dicsősége örökké nyilvánvaló lesz mindenek előtt!

4. Az ítélet, a felszámolás nem önmagáért, hanem az új teremtésért történik. Erre Istennek félreérthetetlen ígérete van. Ezért az ítélet nagy katasztrófájában nemcsak olyanok lesznek, akik „elhálnak a félelemtől”, akik sírnak, vagy akik a hegyneknek rimáncodnak, hogy essenek rájuk, hanem egy boldogorcájú, fellelegző, felemelt fejű ujjongó sereg is, amelynek tagjai tudják, hogy közel van az ő szabadulásuk. Ezek azok, akik célegyenest futottak a felülről való elhívás jutalmára... akik a nagy nyomorúságok próbái között is mindvégig állhatatosak — hűségesek maradtak. Egyszóval azok, akikért az ige szerint megmozdulnak az angyali seregek, hogy Isten népévé gyűjtsék össze őket. Alapigénk utolsó verse szól az új teremtés új népéről. Ez a nép a választottak népe. A keveseké, akikhez nem hiába szólt a meghívás, akik elfogadták a kegyelmet, elfogadták Krisztust. Ezeket az új teremtés Urának angyali követői gyűjtik össze a föld legvégső határától az ég végső határáig. Az élők és a meghaltak seregeből. Bűnösök közül, akik nem utasították vissza a Jézus Krisztusban felkínált bűnbocsátó kegyelmét, akik sok-sok nehézség kíséretében, veszedelem között is mindvégig állhatatosak maradtak, akik a Krisztus erejével győzni tudtak és ezért örökségül nyertek mindent.

A mi legnagyobb, legsorsdöntőbb kérdésünk: Közöttük leszünk-e?! Meghívásunk van! Tusaodjunk és könyörögjünk, hogy ott lehessünk az új teremtés boldog, új népe között!

Kiss György
Békéscsaba

Ádvent I. vasárnapja

I. Péter 1: 22—25. (Oltári Ige: Mk. 1, 1—5.)

ÚJ ÉLET

(Szövegmagyarázat: Különösebb probléma a szövegben nincs. 22. vers. Igazság iránt való engedelmesség — Krisztusban való hit. Ez nemcsak ismeret, hanem élet! Az igazság iránt való engedelmességben szabadulunk meg igazán bensőleg mindentől, ami tisztátalanná tesz. — 23. vers. Az újjászületés Isten ígéje által történik, tehát Isten cselekedete. Az a mag, amely által új emberré leszünk. Újjászületni csak ebből az örökkévaló magból lehet. Minden, ami történik a keresztyén életben, az ige által történik. 25. vers. Ez az ige élő és örökkévaló életet tud támasztani. Ennek a kijelentésnek bizonyítására idézi a szerző Ezs. 40:6—8. verseket. Ez a beszéd nem valami távoli dolog, hanem itt és most hirdetik. Mindig hangzik, mégpedig nekünk. Az egész szakaszt egybefoglalja és az ige központi üzenetét adja a szeretet gondolata (22. vers). Krisztus munkája, amelyet az ige az újjászületés által végez, azért van, hogy képmutatás nélkül való szeretetre neveljen.)

*

Adventben újra hangzik felénk az örök és mindig új üzenet: *Krisztus jön!* Jön, mert életünknek olyan szüksége van rá, mint testünknek a levegőre. A folyton ismétlődő ádventek mutatják, hogy nincs életünkben befejezettség, hanem rászorulunk az ádventi Királyra. Ezért kell mélységes hálával megtelnie szívének most az ádventben is. Lássuk meg benne a kiapadhatatlan kegyelmet. De lássuk meg ennek a kegyelemnek a célját is. Az ádventi Király hozza az új életet, amely az Atya akarata szerint való. Hozza az Isten országát ide a földre és minket abba akar beleépíteni. Természetes, hogy amikor ebbe az új világba hív akkor ítéletet és hirtet a régi életünk felett: *megtérésre hív*. Abból, ami bűnös, meg kell térni abba, ami szent és új.

1. *Az új élet: a szeretet.* A parancs félreérthetetlen és kikerülhetetlen. Magatartásunkat és egész életünket a szeretetnek kell meghatároznia. Képmutatás nélkül való, szinte szeretetről van itt szó. Az egész keresztyénség azon áll, vagy bukik, hogy benne a szeretet valóságos-e? Sok mindent meg lehet érteni életünkben, ha erre az isteni akaratra gondolunk. Keresztyénségünk és egész életünk sok nagy kudarca és gyengesége talál itt magyarázatot. Isten tudja, hogy életünk legnagyobb értéke és boldogságának legfőbb forrása ebben van és éppen ezért ezzel akarja azt megtölteni. Hol van ez a mi életünkben?

Ez a szeretet nem ismer különbségtételt. Lerombol ember és ember között minden gátat. Egyformán tud képmutatás nélkül magához ölelni kicsit és nagyot, fehérét és feketét. Ez a szeretet egész életével nyílik meg a másik előtt, ahogyan Jézus Krisztus tudott egészen a miénk lenni és mindent nekünk adni. Nem kell-e hálásaknunk lennünk, ha látjuk, hogy egyházunk meglátja ezt a parancsot, életét ezen az úton igyekszik kiépíteni, amikor az egyház szeretetszolgálatáról gondoskodik többek között? Zsinatunk a VIII. t. c.-ben lefektette alapjait az egyház szeretetszolgálatának. Ennek a t. c.-nek azonban életté kell válnia az egyház életében és a keresztyének egyéni életében is. Ez a szeretet megmutatja, hogy hol szolgálhat a keresztyén ember a világban, akár anyagi vonatkozásban, akár csak egy jó szóval is. (Gyakorlati utalás történhetik itt a mai vasárnap offertóriumára, amely a szeretetintézmények javára szolgál.) Ahol megtisztított szeretet van, ott tudjuk igazán meglátni, hol kell segíteni, ott lesz igazzá a közösség.

2. *Hogyan jutunk el ehhez a szeretethez? Az igazság iránt való engedelmisségben.* Itt szabadulunk meg igazán belsőleg mindentől, ami tisztátalanná tesz. Az igazság teremti a tisztaságot. Az igazság lép be életünkbe és vérével megszabadít. A Benne vetett hit az, ami erre az engedelmisségre elvezet.

3. *A szeretet úgy lesz valósággá, hogy Jézus újjászül bennünket.* Hogy mennyire isteni indulat ez a szeretet, azt éppen az mutatja, hogy Jézusnak egészen újjá kell teremtenie, újjá kell szülnie bennünket. Az életünknek egészen más magból kell kicsiráznia, romolhatatlan, örökkévaló magból. Az új élet nem emberi erőfeszítésnek eredménye. Nem mi vetjük az új élet magvait a saját életünkben, hanem Jézus Krisztus veti a romolhatatlan magot. Ő hozza az új életet. Ő mutatja az utat is az új élethez.

Azokat a „jövvények”-et, akiknek Péter ezt a levelet írta, Jézus Krisztus már újjászülte. Ezek az emberek már új életben járók voltak. Minket is újjá akar szülni. Megöli azt, ami gyenge és képtelen erre, a romlandó magot; és feltámasztja az engedelmeskedni kész új embert, akinek az életében már valóság az Atya akarata.

4. *Az újjáteremtés munkáját az ige által végzi el.* Ez az ige első sorban Krisztus, másodsorban a róla szóló bizonyágtétel, a hirdetett ige, az evangélium.

Minden, ami történik a keresztyén életében, az ige által történik. Új élet kezdődik el bennünk az ige által. Ez az ige hatalmas és életet teremtő, mert Isten szava. A természet minden erejénél és szépségénél feljebbvaló, mert az a mulandóság törvénye alá vettetett. Ez magának a Teremtőnek a szava. Ez a szó Jézus és az Ő tanítványai által jön hozzánk. Es ez a teremtő szó nagyon közel van hozzánk: hiszen hirdettetik nekünk az evangélium. Milyen boldogság a Jézus jövetelét hirdető üzenet: Elközelített az Istennek országa! Milyen nagy kincs, hogy hangzik az Isten szava! Milyen nagy ajándék, hogy Isten állandóan veti az ige romolhatatlan magvait! Veti közöttünk is, azért, hogy bennünk új életet teremtsen. Vajjon befogadjuk-e ezt a magot, vajjon terem-e bennünk?

Ime így jön felénk az új ádventben annak Ura. Így akarja azt számkra áldottá tenni. Meg kell alázkodnunk előtte és a megtérés komoly vágyának kell felébrednie bennünk. Messze vagyunk attól az élettől, melyet az Isten akar. De közel van Jézus, aki ezt az életet hozza. Hiszen ádvent éppen azt hirdeti, hogy újból jön. Bárcsak tudna az ajkunk a boldog üdvözlésre megnyílni: Jövel Uram Jézus!

Kökény Elek és Juhász Géza
Bp.—Rákospalota

Útmutató

Szentháromság után 25. vas. — Az ítélet felé
Zsolt. 103, 6—13.

a) (10. v.) „Nem cselekszik velünk vétkeink szerint
S nem bűneink szerint fogad el bennünket.”

b) Ez a perikópa hatalmas kísérlet arra, hogy a történelmet isteni rendnek fogja fel, amelyre az egyes ember is bizalommal ráhagyatkozhatik, mert benne „igazság” és „jog” uralkodik. Tartalmilag Isten igazsága szeretetének és kegyelmeinek az állandósága, amely az elnyomottak megsegítésében mutatkozik meg.

A gyülekezet története sem egyéb, mint Isten kegyelmének a megbizonyítása. Isten a kegyelem Isteneként jelentette ki magát Mózesnek

(Ex 34, 6) és népét bűnei ellenére sem semmisítette meg (kivonulás csodája — az aranyborjú története!). Isten haragja ennek ellenére nem örök (Zsolt. 13, 1), kegyelme azonban örök (Ex 20, 5-6).

Nem lehet azonban az Isten kegyelmére utalással gyengíteni azt a büntudatot, hogy Isten haragját érdemelnék meg bűneinkért, mert aki nem ismeri a bűn mélységeit, az nem tud a kegyelem csodájáról sem! Ez a kegyelem nagyobb a bűnnél és Isten szeretete erősebb haragjánál. S most megragadó képekben szemlélteti Isten kegyelmének a nagyságát (v. ö. Ezs. 55, 8. k.). A legnagyobb dimenziók sem képesek érzékelteni az emberi bűn világa és az isteni kegyelem valósága közötti távolságot. De ezt Isten áthidalja kegyelmével. Ezért egy másik „dimenzióhoz” nyúl és a személyes életből veszi képét: beszél Isten atyai szeretetéről (v. ö. Hós 11, 1—4). Ahogyan az igazi atyai szeretet nem hagyja cserben a gyermekeket, hanem erős kézzel vezeti, úgy vezet Isten is az Őt félőket. Tehát az Isten kegyelme nagyságáról zengett himnusz csúcspontján sem felejtetheti el a hívő ember, hogy számára Isten kegyelme igen nagy dolog s ezért éppen Isten szeretete feltárja az ember semmiségét, kicsinységét Isten előtt és ítéletre méltóságát Istenel szemben!

Szentháromság után 26. vas. — Az Eljövendő felé

Ezs. 61, 10—11.

a) (11. v.) A *cedáqáh* itt nem az Isten igazságát, hanem annak az eredményét, az üdvösséget jelenti (v. ö. 45, 8), a *tehillá* pedig „hálaadás”.

b) *Boldog örvendezés az Istenben* (10. v.) nem általános emberi hangulat, hanem egészen konkrét keresztyén „élmény”. A próféta is annak örül, hogy Isten azzal a szolgálattal bírta meg, hogy az üdvösség hirdetője, sőt előkészítője lehet. Az üdvösség ruhájába öltözködés is azt a kettős hivatást szimbolizálja, hogy az üdvösség ígését hozza az ige által és az üdvösséget készíti elő cselekedeteivel. Máskor Isten maga öltözködik üdvösségbe (Ezs. 59, 17), itt *követére* adja s ez a legbiztosabb jele annak, hogy az eszkatológiai fordulat jön, sőt közvetlen közel van. Az ünnepi ruhába öltözött vőlegény, a felékesített menyasszony, az esküvő maga mindig az eszkatológiai öröm képei az egész Bibliában (v. ö. Zsolt. 19, 6; Jer 33, 11; Máté 22, 2; etc.).

(11. v.) Gyakori ez a kép is: az üdvösség összehasonlítása a sarjadó természettel (v. ö. Jer 23, 5, etc.). A *földi javak* a *szellemi erők képmásai*. A zöldelő kert az isteni paradicsomé, a tavasz az örök újévé, a természeti törvény az isteni üdvrendért kezeskedik. S mindezt a Követ hozza!

Szentháromság után 27. vas. — Az új teremtés felé

Mal. 4, 5—6.

a) A Biblia Hebraicában 3, 23—24.

b) Nem véletlen, hogy egy darab evangéliommal zárul az egész OT. Isten tudja, hogy a gyülekezet magától nem tudja ígését teljesíteni, Isten érkezését előkészíteni és az ítélet elől megmenekülni. Felülről történő belenyúlásra van szüksége, a szívek megváltoztatására, az új teremtés megvalósítására, a gyülekezet szétszakadozottságának a meggyógyítására és egész életének az újjárendezésére. Ezért ígéri meg Isten gyülekezetének, hogy elküldi Követét (3, 1), aki a bűnbánatra

hívás illési hivatalát és a megtérítés illési művét végrehajtja a mindkét oldalára sántikáló gyülekezeten. Egyszer már visszavezette Illés az eltévedt népet az igazi hitre és helyreállította a rendet (1. Kir. 18, 21 kkk). Most a *kiengesztelés-szolgálatára* kell eljőnnie, hogy Istennek „azon a nagy és rettenetes napján” necsak büntetnie kelljen, hiszen csak a törvény hirdetése végül is a halált jelentené.

Illés üzenetének az egyesítő ereje abban mutatkozik meg, hogy megszünteti a fiak és apák közötti űrt, a gyülekezet „szívét” megfordítja és a bűnbánatot gyakorló, tehát Istennek tetsző gyülekezetté formálja Izráel népet. Mit jelent ez?

1. Isten nem adja fel gyülekezetét, hanem mindent elkövet, hogy előkészítse a végre s megmentse az ítélet napján.

2. A gyülekezetet terheli azonban a felelősség, hogy ezt az utolsó alkalmat megnagadjja, Isten utolsó ígését meghallja. Isten nem akarja elpusztítani, de „érkezik”, azaz számadásra hív. S ha megérkezik, végre kell hajtania a világhoz, a néphez, a szövetséghez és önmagához hűtelenné vált gyülekezeten a „megsemmisítő átkot”.

Reformáció ünnepe. — Az evangéliom világossága Zsolt. 36, 6—10.

Ez a himnusz szembeállítja a bűnnel és bűnössel — Istent, az Ő hűségét és szeretetét (kegyelmét). Az egész világ Isten „kegyelméről és hűségéről” beszél (v. ö. Ex. 34, 6) és Isten igazsága hasonlít az általa teremtett hegyekhez, amelyek kezdettől fogva szilárdan állanak és ítéletei változatlanul érvényesek, mint a tenger, amely a teremtés óta ugyanaz. Isten valósága átöleli a tért és időt, segítségére ember és állat rászorul s minden jóságos kezéből kapja táplálékát.

Az emberi tapasztalat is ezt igazolja. Micsoda boldogság, hogy Istennek ez a világot átfogó kegyelme lehajol az emberhez és gyülekezethez és odajárulhatnak ennek a felséges Istennek a színe elé, sőt elrejtőzködhetnek védőszárnyai alatt, mint a csirkék anyjuk szárnya alatt.

Résztvehetnek az áldozati lakomán a templomban, ahol a templomi áldozati lakoma az Istennel való közösségre utal, az áldozati ajándék pedig kegyelmének és jelenlétének a jegye. Az istentisztelet híd Isten és az ember között. A kultuszban a kegyelmes Istennel találkozik az ember.

Erről kell és erről tesz is hitvallást a gyülekezet a 10. versben. Nemcsak azt ismeri fel, amit egyébként a teremtéshit is magában foglal és vall, hogy Isten minden lét forrása, hanem sokkal életesebben azt is, hogy csak a Vele való élet érdemli meg az élet nevet. Isten nélkül olyan lenne a hívő ember, mint a föld nap nélkül. Ahogyan minden a nap fényéből és melegéből él, ahogyan a virág a nap sugarai felé nyújtózik és tárul ki, ugyanígy tárul ki a hívő ember Isten szeretete felé, mert Isten „világossága”, a mennyei fény (*kábód*) az, amelyben az emberi élet ki tud bontakozni, amelyben növekedni tud s amelyben megtalálja értelmét, erejét és maradandóságát.

Dr. Pálffy Miklós

VISZKOK LAJOS:

A modern pszichoterápia
főirányai

Ára: 6.— Ft

VISZKOK LAJOS:

A hit által való megigazulás
elvé egyszerű evangélikus
hívek lelki világában

(Kísérleti valláslélektani tanulmány)

Ára: 12.— Ft

DEZSÉRY LÁSZLÓ:

Testnek feltámadását

(I. Kor. 15. hívő magyarázata)

Ára 2.— Ft

A gyermek vasárnapja I., II.,

Ára: 30.— és 28.— Ft

EVANGÉLIKUS EGYETEMES SAJTÓOSZTÁLY

Budapest VIII., Puskin-u. 12.

Csekkszámlaszám 220278.